

IRIS

2/25

ročník 23 | číslo 2 | jaro – léto 2025
NEPRODEJNÉ

06 | **Rozběhly se
po Evropě**

09 | **Krajta
číslo 300**

17 | **Rub a líc
Madagaskaru**

Nepodcenit, ale příliš neomezovat

Otázka pro tiskového mluvčího zahrady Mgr. Martina Vobruba:

Jak se promítlo riziko šíření nebezpečné slintavky a kulhavky do života zoologické zahrady? Pociťují mimořádná opatření nějak zásadně návštěvníci?

Po potvrzení infekce slintavky a kulhavky v sousedním Slovensku, přijala plzeňská zoo, stejně jako další podobná zařízení, sérii základních preventivních opatření určených především k ochraně vnímavých a tím ohrožených zvířat. Jedná se o všechny sudokopytníky chované v zoo. Viditelné jsou především rohože s desinfekcí pro pěši ve všech návštěvnických i provozních vchodech do areálu. Neviditelné jsou naopak rohože určené zaměstnancům v prostorech pro zvířata, ve vstupech do stájí. Vjezdy pro automobily zůstaly v provozu pouze tři a kromě desinfekčních rohoží byla zavedena též evidence projíždějících vozidel. Ve vztahu k návštěvníkům bylo prvním logickým krokem omezení bližšího kontaktu lidí a zvířat; došlo tedy k uzavření hladicího koutku, stáje krav a koní na statku a pavilonu žiraf a nosorožců. Některé výběhy a vyhlídky na kopytníky byly odděleny přidaným plotem nebo na daná místa lidé nemohou. Samozřejmě byla výzva k zákazu krmení jakýchkoliv zvířat, zejména s maximální ohleduplností v případě statku. A také prosba k těm, co přijeli z okolí ohnisek na Slovensku či v Maďarsku, aby si návštěvu zoo po nejbližší období rozmysleli. Všechno bylo činěno tak, aby se do maximální míry chránila ohrožená zvířata a preventivní opatření se co nejméně dotkla návštěvníků a provozu zoo. Na závěr chci zdůraznit, že jsem popsal opatření následující po vzniku nebezpečí nákazy kulhavky a slintavky, vycházející z nařízení Státní veterinární správy ze 7. dubna 2025. Podle vývoje situace v následujícím období se mohou měnit, mohou být mírnější, ale též razantnější.

(is)

Foto Kateřina Míšíková

Bud'te u nás o prázdninách vítáni!

Vážení čtenáři Mladé fronty Dnes, s vaším oblíbeným deníkem a přílohou na víkend se Vám do rukou dostává jako mimořádný vklad také letní číslo čtvrtletníku IRIS. Časopisu o Zoologické a botanické zahradě města Plzně, přírodě západních Čech a ekologii. Když se do něj začnete, zjistíte, že návštěva této dvojzahrady je zajímavým typem na letní cestování a poznávání. Máte-li zoologické zahrady rádi, na tu plzeňskou si vyhradte určitě celý den. K nejnavštěvovanějším expozicím patří Království jedu s kolekcí nejjedovatějších hadů z celého světa, Česká řeka pod statkem Lüftnerka, či Svět v podzemí vybudovaný z bývalého válečného německého krytu. Chvilku klidu a třeba i rozjímání poskytne Asijská zahrada s dominující japonskou kamennou zahradou Šówa-en. A nastane-li čas k jídlu, nebo k rychlému občerstvení, nezklamou vás stylové restaurace Kiboko a Hospoda na statku.

Podle každoroční návštěvnosti, jež se v minulých letech pravidelně pohybuje kolem půl milionu osob, a na základě toho, že je zahrada trvale nejnavštěvovanějším turistickým cílem Plzeňského kraje, má určitě co nabídnout. Nejen Západočechům, ale určitě též obyvatelům ze sousedních krajů. Tož, buďte o prázdninách vítáni!

(rd)

Půl roku patří netopýrům

Netopýr řasnatý
Foto (repro)

Turistickým cílem v západních Čechách s bezesporu nejdelší zimní uzavírací dobou je středověký důl Jeroným na Sokolovsku. To proto, že od poloviny října je významným zimovištěm netopýrů. Jejich letošní sčítání přineslo rekord. Přírodovědci zjistili, že zde aktuálně zimuje téměř 600 okřídlených savců včetně jednoho zástupce vzácného netopýra bvrstevního. Naopak vysoký počet netopýrů řasnatých je pro lokalitu typický.

V podzemí netopýři, kteří se živí hmyzem, přecházejí ve stavu hibernace (zimního spánku) hladové měsíce roku. V tichu a při stále teplotě dokážou během zimování až stonásobně snížit tep. Šetří tak energii potřebnou k přežití. Každé vyrušení je pro ně pohromou.

Systematicky se prostřednictvím celorepublikového monitoringu netopýři sledují od 50. let minulého století.

(rz)

Ad: Rychlejší než stavaři

Stavitecké aktivity bobra evropského od Dolejšího Padrtského rybníka v Chráněné krajinné oblasti Brdy, o nichž jsme také informovali v minulém čísle IRISu, zaujaly nejen česká, ale rovněž světová média. V prvé řadě National Geographic, ale též New York Times. Vedoucímu správě chráněné krajinné oblasti Bohumilu Fišerovi volali dokonce novináři z Jižní Koreje. Pro zajímavost: První číslo populárního naučného měsíčníku National Geographic Magazine vyšlo v nákladu 200 výtisků roku 1888. Současný jeho náklad překračuje včetně jinojazyčných mutací 8,5 milionu kusů. Česká mutace vychází od roku 2002.

Bobři vybudovali své hráze v místech, pro něž byl připraven revitalizační program. Zvířata tak ušetřila státní pokladně 30 milionů korun. První z nich se objevila pod výpustí Dolejšího Padrtského rybníka v roce 2020. V současné době si zdejší lokalitu vybraly ke svému životu zřejmě dvě bobří rodiny.

(tr)

FOTO NA TITULNÍ STRANĚ:

Jedním z výjimečných dravců, kterého můžete vidět při sokolnických ukázkách v Lochotínském amfiteátru, je samice orla mořského Mařenka. Produkce probíhá dvakrát denně mimo pondělí, vždy v 11 a 14 hodin; od 1. dubna do 31. října. Plzeňská zoologická a botanická zahrada je v ČR jedinou, která tuto podívanou nabízí.

Foto Kateřina Míšíková

CITÁT TOHOTO ČÍSLA:

Současný cestovatel neodhaluje bílá místa v mapách, ale bílá místa ve své hlavě.

Miroslav Zikmund, plzeňský rodák, cestovatelská legenda, spisovatel

14. 2. 1919 – 1. 12. 2021

PODPORUJÍ NÁS:

PRÁZDNINOVÁ ŠTAFETA 2025:

zajímavé rozhledny i naučné stezky

Nové a neobvyklé naučné stezky, rozhledny nebo obrovskou ruku připomínající světově uznávaného autora animovaných filmů Jiřího Trnky v Borském parku nabídne letošní Prázdňinová štafeta. Velké letní putování po Plzeňském kraji – letos již 22. ročník – začne 1. června a potrvá do 31. srpna.

Prázdňinová štafeta přináší opět nové cíle na zajímavých místech v regionu s přesahem do sousedních krajů pro celé rodiny. A protože se osvědčila loňská novinka – kategorie pro školní třídy a dětské kolektivy, které si mohly soutěžní cíle vybrat jako školní výlety a jejich návštěvu si pak jednotlivci připočítat k rodinnému putování, bude tomu tak i letos. Cíle pro dětské kolektivy jsou opět zejména v Českém lese, na Šumavě, ale také v okolí Plzně. Všechny školy v Plzeňském kraji o tom byly prostřednictvím hejtmanství podrobně informovány. Zopakuje se taktéž předloňská premiéra a loňská repríza, kdy neúspěšnější turisté převzali ocenění na hradě Radyně za účasti císaře a krále Karla IV., který sem přijel se svou družinou právě kvůli nim. A dorazí rovněž letos a všechny oceněné osobně provede po svém hradě.

Prázdňinová štafeta už tradičně nabízí padesát turistických cílů. Opět jsou mezi nimi přírodní zajímavosti, neobvyklé naučné stezky i s programem pro děti, rozhledny a přírodní útvary. Pozvat už teď můžeme na Zajížkovu lesní cestu na okraji Plzně, na rozhledny Kožich v Řenčích, Chalupskou Štěpánku v Zeměčicích či vyhlídkový vodojem Faustinka v Sušici. Novinky na turisty čekají také v Brdech a v působnosti Destinační agentury Rokycansko. Pořadatelé do soutěže opět zařadili přes polovinu míst bez vstupného. Mezi výletními cíli je také pět „ochutnávek“ z regionů sousedících s naším krajem – v Bavorsku, ve Středočeském, Jihočeském, Ústeckém a v Karlovarském kraji.

Přihlásit se může každý malý turista sám nebo prostřednictvím dospělých kdykoliv od 1. června do konce prázdnin na webových stránkách Prázdňinové štafety. Vše potřebné najdou soutěžící na adrese: <http://stafeta.plzensky-kraj.cz>.

Jak se soutěží? Při návštěvě každého cíle se turista vyfotografuje na nádvoří či uvnitř navštíveného objektu (případně u tabule na turistické trase) a snímek pošle prostřednictvím webových stránek kdykoliv během trvání soutěže. Všichni účastníci štafety, kteří splní daný limit 15 navštívených cílů, budou zařazeni do slosování. Patnáct šťastlivců se může těšit na odměnu. Ale při dosažení patnácti cílů se nemusí končit; na toho, kdo jich navštíví nejvíce, čeká zvláštní cena.

Pořadatelé soutěže jsou spolky Dobroslav a IRIS společně se Zoologickou a botanickou zahradou města Plzně. Prázdňinovou štafetu podporují Správa informačních technologií města Plzně, Plzeňský kraj, Občanský spolek Hůrka a Radyně, město Starý Plzenec a EURONOVA Group Plzeň. (až)

Pro dětské kolektivy začíná letošní ročník Prázdňinové štafety opět již 1. června. Její individuální část bude odstartována v rámci Loučení se školou, vítání léta a prázdnin v sobotu 28. června v plzeňském Borském parku. Bude možné se zde hned vyfotografovat u prvního soutěžního cíle – obrovské ruky připomínající poslední film uznávaného autora animovaných filmů Jiřího Trnky. Letos je tomu právě 60 let, co byl natočen a 10 let od odhalení uměleckého díla. Foto IRIS Miroslav Volf

Foto ČSO

KALEIDOSKOP IRIS

Až vyrazíte do prázdninové přírody

Ptákem roku vyhlásila Česká společnost ornitologická (ČSO) konipase horského. Ornitologové tak chtějí představit veřejnosti méně známý, ale stále poměrně běžný ptačí druh a upozornit na význam přirozených vodních toků pro živočichy, lidi i krajinu. Právě s vodou je život konipasů horských spjatý. Nevyhýbají se však ani blízkosti lidských sídel.

Poznávacím znamením všech konipasů je dlouhý, úzký ocas, kterým téměř neustále kývají nahoru a dolů. Teorii proč to dělají, je více. Jedna říká, že se tak chrání proti útoku predátorů. Další hypotézou je, že kývajícím ocasem plaší sedící hmyz, jímž se živí.

Ze zimovišť ve Středomoří se konipasi horší vrací ve druhé polovině března. Druh najdeme převážně ve vyšších polohách, ale narazit na něj můžeme též v nížinách, pokud je v blízkosti vhodné vodní prostředí. Hnízdí v dutinách a skalních štěrbinách, ale také pod římsami, v kamenných zdech nebo na konstrukcích lávek a mostů. Mláďata vyvádí dvakrát do roka. (os)

Blahopřejeme!

Třináctého května se dožil světově uznávaný umělecký fotograf Jan Saudek devadesát let. Podle partnerky Pavlíně Saudkové a matky jeho posledních tří dětí v dobré duševní a tělesné kondici a tvůrčí vitalitě. Mistr byl koncem první dekády tohoto století dvakrát hostem zoologické a botanické zahrady. Poprvé v roce 2008, kdy zde pokřtil samce želvy ostruhaté, tehdy nejlodnějšího zvířete v zoo. V roce 2010 přijel u příležitosti 500. mláďate uve-
(rd)

Za hranice všedních dní

Ze spolupráce Miroslava Zikmunda se současným cestovatelem Rudolfem Švaříčkem vznikly dvě knihy: *Tamtamý času* a *Past na rovníku*. Ta vyšla v roce 2008. Podkladem pro ni byl asijský cestopis Hanzelky a Zikmunda, který nesměl být s nástupem normalizačních let po roce 1969 z politických důvodů vydán. *Past na rovníku* se jmenuje rovněž expozice věnovaná legendární cestovatelské dvojici a plzeňskému rodáku Miroslavu Zikmundovi v Zoologické a botanické zahradě města Plzně. Brzy začne hlavní čas cestování, dovolenkového a prázdninového poznávání. Třeba vás zavede rovněž do tohoto nejnavštěvovanějšího turistického cíle v Plzeňském kraji. A návštěvou uvedeného muzea v těsné blízkosti expozice *Svět v podzemí* vybudovaného z bývalého válečného krytu se můžete vydat s cestovatelskou dvojicí ještě dál. Jak hlásají slogany cestovních kanceláří: *Za hranice všedních dní*. (fh)

Mořští koníčky jsou
další novinkou
v expozici Akva-tera

TŘIKRÁT DENNĚ MRAŽENÍ KORÝŠI

Netrpělivě očekávaný okamžik oficiálního slavnostního otevření nového akvária s mořskými koníčky nadešel. Ve středu 9. dubna. Bylo vybudováno za finanční podpory Plzeňského kraje a městské části Plzeň 3. Aktu přestřižení pásky se zúčastnilo celé vedení obvodu. Existence expozice Akva-tera zaměřené na studenokrevné tvory s více než šedesátiletou tradicí na jeho území si cení, a proto pomáhá finančně k jejímu dalšímu rozvoji.

Moderní mořské akvárium nabízelo při otevření návštěvníkům 15 exemplářů mořských koníčků vzpřímených. Do nabídky plzeňské zoo se vrátili po čtvrt století dlouhé přestávce. Dostala je darem z Mořského světa v Praze. „Bereme to jako ocenění naší práce, chovatelských výsledků a jako projev důvěry ve zvládnutí chovu,“ komentuje tento počin hlavní chovatel v Akva-tera Jiří Doxanský. „Je to špičkové specializované zařízení vedené předními akvaristickými odborníky,“ dodává.

Mořský koníček vzpřímený žije v západním Atlantiku od Kanady až po Karibik. Ač rybu příliš nepřipomíná, jedná se o strunatce, druh patřící do čeledi jehlovitých. Dorůstá do velikosti až 16 cm a dožívá se maximálně dvou let. Velice pomalu plave, vyhledává proto klidnou vodu bez proudění, takové podmínky musí mít též v akváriu. Rád se ocáskem, který nahrazuje ocasní ploutev, přichytává korálů nebo řas. Vyznačuje se velice zajímavou biologii rozmnožování: Samička naklade partnerovi do vaku snůšku vajíček – jiker. Bývá jich od stovky do pěti set. Po oplodnění se v něm vyvíjejí kolem 25 dnů. Poté malé rybky tělo samečka opustí. Ač nejsou větší než milimetr, musí se o sebe postarat sami, živí se planktonem. Potravou dospělců jsou korýši, v Akva-tera se musí spokojit s mraženými. Ale i ti jim chutnají. Vzhledem k rychlému metabolismu to jsou velcí jedlíci, takže jim je chovatelé dopřávají třikrát denně. Nasávají je společně s vodou trychtýřovitými ústy.

„Jde určitě o obohacení expozice, jedná se o tvora, který lidi zajímá. Je to pro ně i určitá rarita. Ale ať vidí, jak je příroda různorodá! Co do počtu druhů mořských koníčků, jedná se o desítky. Australští měří až 35 centimetrů.“

„Doporučuji se k nám na koníčky přijít podívat po ránu, třeba v sobotu nebo v neděli,“ radí J. Doxanský. „V tu dobu totiž předvádějí svatební tance. Udržují jimi svůj partnerský vztah. Jsou přísně monogamními živočichy. Uhyne-li jeden z dvojice, velice dlouho trvá, než si najde ten druhý nového životního partnera,“ vysvětluje chovatel.

Prozatím koníček vzpřímený patří k celkem běžným živočichům. „Ale prozatím,“ zdůrazňuje hlavní chovatel. „Protože lidskou expanzí ubývá všude přírody. Navíc příznivci čínské medicíny melou z koníčků prášek na potenci.“

Do budoucna se chovatelé určitě pokusí mořské koníčky také rozmnožovat. Už si proto připravují potřebné zázemí. Nejdůležitější bude dostatek čerstvých artemií, protože mraženými malé koníčky krmít nelze. (hy)

Foto Kateřina Misíková

◀ Slavnostního střihání pásky se zúčastnilo kompletní vedení obvodu Plzeň 3 v čele se starostou Mgr. Davidem Procházkou (třetí zleva). Vedle něho vlevo ředitel zoologické a botanické zahrady Ing. Jiří Trávníček.

Foto Michaela Adámková

Herpetologický svět se sešel v Plzni

Tradiční, a to již 34. herpetologická a teraristická konference organizovaná Spolkem chovatelů jedovatých plazů ve spolupráci se Zoologickou a botanickou zahradou města Plzně se uskutečnila poslední únorový víkend v přednáškovém sále Environmentálního centra Lůfnerka.

Společné foto na památku.

Foto Pavel Vyskočil

Setkání okolo 100 účastníků z více než 10 zemí světa, nabitý odborný program, diskuze a vzájemná výměna znalostí a zkušeností byly důkazem, že o tuto pravidelnou událost neutichá zájem jak u tuzemské, tak zahraniční herpetologické a teraristické veřejnosti.

Odborný program konference se zpravidla každý rok tematicky zaměřuje na jinou část světa. Letos byla pozornost věnována až na pár výjimek herpetofauně afrického kontinentu. Sebastian Scholz (Německo), Xavier Glaudas (USA), Peter Praschag (Rakousko), Mark O'Shea (Velká Británie), Václav Gvoždík (ČR), Neven Vrbanić (Chorvatsko), Fabian Schmidt (Německo) nebo Marius Burger (JAR) byli protagonisty tohoto ročníku.

Zazněly příspěvky k chovu a pozorování zmijí rodu *Cerastes* a *Pseudocercas* v teráriu a v přírodních podmínkách, o telemetrickém výzkumu zmijí rodů *Bitis* a *Daboia*. Zúčastnění se dozvěděli o pátrání po tajemných kobrach z jezera Tanganika, či o průzkumu herpetofauny neprobádaných koutů Afriky. Další referáty byly věnovány dopadu výzkumu na chov krokodýlů rodu *Osteolaemus* v evropských zoologických zahradách a chovu nejmenších suchozemských želv *Chersobius* v přírodě a v teráriu.

Jako každý rok, též letos, byla udělena cena Hadáka roku, kterou poněkud netradičně získal „želva“. Za celoživotní přínos ve výzkumu a ochraně nejohroženějších druhů želv se jejím držitelem stal Peter Praschag, jeden ze zakladatelů projektu Turtle Island. Přítomné seznámil se záchrannými programy na ochranu mexické želvy *Kinosternon vogti* nebo poddruhu želvy bahenní (*Emys orbicularis eiselti*) z jihovýchodního Turecka, jenž byl na pokraji vyhynutí.

Hlavní organizátor konference Jan Dohnal prozradil, že příští 35. ročník zůstane zaměřením ještě v Africe, ale zavítáme i na Arabský poloostrov. V jeho souvislosti zazněla jména největších specialistů na západní Afriku a oblast Afrického rohu, jako jsou Stephen Spawls nebo Tomáš Mazuch, autoři nedávno vydaného atlasu *Handbook of Amphibians and Reptiles of North-east Africa*.

Mgr. Lukáš Pola

Foto Kateřina Misíková

MY DAY pro přírodu Vietnamu

Stejně jako v předchozích letech, i letošní první máj patřil v Zoologické a botanické zahradě města Plzně tradiční akci na ochranu přírody – May Day. Zaměřena byla na kampaň vyhlášenou každé dva roky Evropskou asociací zoo a akvárií (EAZA). Ta současná pod názvem Vietnamazing je věnována problematice ohrožení jedinečné vietnamské přírody a na způsoby, jak jí lze pomoci.

Pro návštěvníky byla po celý den připravena řada tematických stánků – především pod vedením školních kolektivů, organizací a dobrovolníků. Každé z nich bylo pojato jinak a společně nabídla pestrou škálu workshopů, edukačních aktivit, ale také prodej rukodělných výrobků, sazenic či různých dobrot. Během konání May Day mohli návštěvníci přispět do sbírkových kasiček. Jejich výtěžek v částce 35 556 Kč směřoval na podporu chovu gibbonů bělolících – jednoho z devíti vlajkových druhů kampaně. Kdo se zašel podívat k jejich expozici vedle výběhu nosorožců, mohl při troše štěstí spatřit na prsou matky malého gibbonka narozeného 15. dubna.

Poděkování za aktivní účast na letošním May Day patří: Chráněné krajinné oblasti Český les, Mezigeneračnímu a dobrovolnickému centru TOTEM, z. s., Plzeňskému kraji, Základní škole J. V. Sládka Zbiroh, Záchraně stanici a eko-centru Spálené Poříčí, 22. základní škole Plzeň, Vodárně Plzeň, Selfie-Boxu a Církevní ZŠ a SŠ Plzeň.

(jr)

V KRÁLOVSTVÍ ROSTLIN IRIS

Vzácné druhy rostlin nerostou jen na rašeliníštích, vápencových skalách... Jsou i – např. mezi plevy. Koukol obecný je přímo čítankovým příkladem. Pro jedovatá semena, znehodnocující mouku, byl tak úspěšně zlikvidován, že dnes je k vidění jen ve školních a botanických zahradách. Další raritní rostlinu představuje následující příspěvek.

Normální zem mu nestačí

V moderní době ve zdejšímu prostoru k častým požárům a ohnům v lese nedochází a lesní milíře už vymizely úplně, což je zřejmě také příčinou definitivního ústupu kakostu českého z naší krajiny. Patří totiž k rostlinám antrakofilním (vyhledávajícím prostředí s uhlíky) a pyrofilním (vyhledávajícím prostředí s působením ohně). Na rostlinu tak u nás můžete narazit například jen v botanických zahradách. V plzeňské zoologické a botanické zahradě má své místo v její zadní části v blízkosti dřevěné vyhlídkové věže u výběhu zubrů. Každoročně zde zahradnice založí začátkem jara malý oheň, aby se podpořilo klíčení semen kakostu a spálením několika dřevěných polen se vytvořilo potřebné množství uhlíků. Pro toho, kdo by o tom chtěl vědět více, je tady naučná tabule, věnovaná nejen kakostu českému, ale celkově problematice rostlin s podobnými potřebami.

(rm)

Foto Radka Matulová

ROZBĚHLY SE PO EVROPĚ

Od března patří k České řece opět jen dvě vydry, zdejší chovný pár. Mláďata se obrazně řečeno rozběhla do světa. Bylo jim něco přes jeden rok. Sameček do Nizozemí, samička do Polska. Oběma se stala novým domovem rovněž zoologická zahrada. Kerkrade a Lodž. Na oba v novém domově čekal totožný partner.

Jaké byly pro hlavního chovatele na České řece Michala Soukupa dny rozlučky? „Se samcem jsem se loučil poměrně dramaticky. Musel jsem ho chytat, pískal, bránil se. Co dokáže stresovaná vydra, v naší rodině spojené se zdejší expozicí, víme velice dobře. I to, jak bolí její kousnutí a že nezůstane obvykle při jednom,“ prozradí ošetřovatel.

„Samice byla v klidu. Vezl jsem ji osobně do Lodže, takže jsem se na vlastní oči přesvědčil, do jakého jde prostředí. Jsem přesvědčený, že se jí tam bude líbit, určitě si zamiluje prostorný výběh s vodním příkopem. Podle toho, co jsem zjistil o holandské zoo na sociálních sítích, rozhodně si nepohoršil ani samec,“ soudí M. Soukup.

A jaké vnitřní pocity doprovázely loučení? Každý ošetřovatel vám řekne, že vztah ke zvířatům, zvláště k mláďatům, by neměl být příliš osobní. Vždyť dříve nebo později odejdou jinam. Jenže: Čekání na narození, hádání, jaké to bude pohlaví, potom radost, že je přírůstek zdravý, dobře prospívá...

To přece nemůže ve vztahu nezanechat osobní stopu.

Michal Soukup se vydřimi dvojčaty rád pochlubil. Přátelům ukazoval na mobilním telefonu jejich fotky a krátká videa. Pro jejich hravost, alotria při krmení si je oblíbili rovněž návštěvníci. K tomu, že už je nemá při každé službě na očích, jen řekne: „To je realita, která musela přijít. Jsem rád, že o ně bude dobře postaráno i v nových domovech. Od zoologů mám slíbeno, že při první cestě do Holandska mi vezmou s sebou. Hrozně budu zvědav, až na samečka po nějakém čase promluví, zda mě pozná po hlase... Nebo mu už budu lhostejný.“

(hy)

Žádaná červinka

Historické původní české kravské plemeno červinka patří na seznam zvířat chovaných na statku Lüftnerka od jara 2016. Po několika letech hledání chovatele tohoto plemene, jenž by byl ochoten přenechat jalovičku plzeňské zoologické a botanické zahradě, se objevil až na severní Moravě. Na území ČR se tehdy červinka vyskytovala pouze v počtu asi 100 zvířat. Více jak půlroční telátko pocházelo z AG Kružberk na Opavsku. Do Plzně ho přivezl osobně zootechnik AG Jiří Slavík – velký propagátor dnes už prakticky muzeálního plemene. Od té doby je česká červinka nejen představitelem skotu na statku Lüftnerka, ale pravidelně se i rozmnožuje. Letos v březnu se nejprve narodila jalovička, po ní s odstupem čtyř dnů býček. Jak prozradila chovatelka Věra Březinová pohromadě s matkou budou v ohradě k vidění přibližně do září. Zájem o jalovičku byl prakticky hned brzy po narození.

(hš)

Foto 3x Kateřina Misíková

Po náměstkovi hejtmána převzaly patronát vítězné děti

GIBONI ZA VŠECHNY NAVŠTÍVENÉ CÍLE

Patronát nad gibony bělolicími v plzeňské zoo pro letošní rok předal 1. náměstek hejtmána Plzeňského kraje Petr Vanka absolutním vítězem Prázdninové štafety 2024. Pro osmiletou Elenu a pětiletého Vítku Mrázovi to byla obrovská událost. A zaslouženě, vždyť navštívili všech víc než 50 cílů loňského velkého letního putování po známých i méně známých turistických cílech regionu.

O zážitky při slavnostním odpolední v zoo nebyla nouze. Pochovat si vítězové gibony sice kvůli bezpečnosti a jejich divokosti nemohli, ale od ošetřovatele primátů Tomáše Krbečka se dozvě-

děli z jejich života hodně. Do výběhu jim mohli dát jejich oblíbenou pochoutku – papriku. A viděli, jak si na ní smlsli! Elena si všimla, že jedno ze zvířat má velké břicho a zeptala se, jestli je tak

Nové savce hledej ve Vietnamu

Aktuální (2024-2025) ochránářská kampaň Evropské asociace zoo a akvárií (EAZA) je zaměřena na ochranu přírody Vietnamu a popularizaci její jedinečnosti. V minulých číslech IRISu jsme si představili druhy, na něž se pozornost ochránců a jejich kolegů v zoologických zahradách upíná především. V jejich popředí je gibbon bělolící, primát, s nímž se lze setkat rovněž v plzeňské zoo. Zde se stal dokonce ambasadorem kampaně.

V dnešní Galerii se zaměříme na přírodu Vietnamu jako celek. Vždyť co o ní víme? Východoasijská země má vysokou biodiverzitu, 16. nejvyšší na světě. Lze v ní nalézt přibližně 16 procent všech žijících druhů zvířat a rostlin na planetě. Je zde identifikováno 15 986 druhů rostlin, z nichž 10 procent je endemických. Tedy vyskytují se pouze tady. Plazi jsou zastoupeni 260 druhy, obojživelníci 120, ptáci 840 a savci 310 druhů. Z uvedeného výčtu je 100 druhů ptáků a 78 druhů savců endemických.

Vietnam se rozkládá na ploše 331 690 km². Klimaticky je sever země subtropický, zatímco střední a jižní oblasti jsou tropické. Při pobřeží se rozkládají úzké nížiny, ve vnitrozemí se vypínají hory – zejména Annamské pohoří, které dosahují výšky přes 3 000 m n. m. (Nejvyšší hora Vietnamu Fan Si Pan měří 3 143 m.) Hory zabírají 40 procent plochy země, tropické lesy pokrývají přibližně 42 procent.

Pro Vietnam jsou důležité delty dvou největších řek; také se tam odjakživa soustřeďovala populace. Delta Rudé řeky na severu zaujímá asi 15 000 km², delta Mekongu na jihu má přibližně 40 000 km². Rudá řeka je zároveň nejdelší řekou země – protéká jí v délce 450 km. Typická pro tyto oblasti jsou nekonečná rýžová pole a stále zelené tropické lesy. Během monzunové sezóny dochází k vysokým dešťovým úhrnům, v průměru od 1 500 do 2 000 milimetrů, což často způsobuje záplavy.

Země má dvě místa zapsaná na seznamu světového přírodního dědictví UNESCO. Prvním je zátoka Ha Long. Vyhlášena je především vápencovými skalami, krasovými útvary a přibližně 1 600 zalesněnými ostrůvky strmě vystupujících z vodní hladiny. Hloubka moře tu přitom není větší než deset metrů. Druhým je národní park Phong Nha-Ke Bangs přibližně s 300 objevenými jeskyněmi o celkové délce 126 km. Nejjižší místo v parku má nadmořskou výšku minus 100 m k hladině moře, nejvyšší pak 1 128 m.

Bažant vietnamský

Ze vzácných ve Vietnamu žijících zástupců fauny lze jmenovat např. bažanta vietnamského, Edwardsova, cisařského, perlového, bažanta preláta. Takovému druhovému a poddruhovému zastoupení se nelze divit. Vždyť domovem tohoto ptáka je právě Asie, Vietnam samozřejmě nevýmaje.

Bažant Edwardsův je jeden z nejvíce ohrožených druhů bažanta. Divoká populace se odhaduje maximálně na 50–250 jedinců, možná ještě podstatně méně. Je proto organizován záchranný program přímo v oblasti jeho původního výskytu (tzv. in-situ program) ve Vietnamu. V lidské péči je chována necelá tisícovka jedinců. Bažant Edwardsův obývá deštné lesy do nadmořské výšky 900 metrů, a to

pouze ve Vietnamu – je tamním endemitem. Je blízký příbuzný bažantu vietnamskému. Poslední známý jedinec tohoto druhu byl v přírodě odchycen v roce 1997 a umístěn v Zoo Hanoi.

Vietnamská vláda vyhlásila již 126 chráněných přírodních oblastí, včetně 30 národních parků. Zdejší stále málo prozkoumaná příroda nabízí biologům pořád velký prostor k objevování. V posledních letech zde bylo popsáno šest nových druhů savců – saola, muntžak obrovský, či langur indočínský. V roce 2010 byl ve Vietnamu objeven mimořádně ohrožený nosorožec jávský, ale jeho poslední kus na vietnamském území byl patrně zastřelen pytláky ještě v témže roce. (kola)

přejedené, nebo čeká miminko. „Myslel jsem si, že budete čápi, přírůstek očekáváme totiž každý den a dnes se každou chvíli zdálo, že už bude na světě,“ vysvětlil jí T. Krbeček. Nakonec malý gibbon přišel na svět o tři dny později, 15. dubna. Všichni věří, že se ho podaří úspěšně odchovat. Už proto, že by byl prvním gibonem bělolícím odchovaným v Plzni. Zatím se vše jeví dobře, informují chovatelé, mládě pije a aktivně se drží matky. Ta jej často ukazuje na venkovním ostrově, kde také gibonka porodila!

V předcházejícím roce byl patronem gibonů v rámci aktuální ochránářské kampaně Evropské asociace zoo a akvárií (EAZA) VIETNAMAZING právě druhý muž kraje P. Vanka. Teď předal pomyslnou štafetu dál. „Sice mne mrzí, že už patronem nebudu, ale když vím, komu partnerství přenechávám, těší mě to,“ usmíval se náměstek hejtmána.

Děti Mrázových si do velké mapy doma samy označily všechny cíle Prázdninové štafety a postupně je s rodiči navštěvovaly. „Jak jsme někde byli, odškrtnli jsme si to. Čím méně těch neodškrtnutých

KMOTŘI SE PŘEDSTAVUJÍ IRIS

◀ Teď si plácneme na přátelství, na gibony a letošní prázdninovou štafetu, vybízí 1. náměstek hejtmána Plzeňského kraje Petr Van-ka Eleny Mrázovou.

◀ Slavnost u gibonů natáčela i televize ZAK.

Foto 2x Pavel Žižka

míst bylo, tím více je lákalo je navštívit. A tak jsme nakonec byli všude,“ prozradila maminka. A kde se Eleně a Vítkovi líbilo nejvíce? Byly to prý Žinkovský templ, botanická zahrada v Bečově a plzeňské arboretum Sofronka.

Ročník 2024 Prázdninové štafety byl jednadvacitý. Pořadatelé celého projektu se za tu dobu několikrát vyměnili, ale Sdružení IRIS a plzeňská zoologická a botanická zahrada jsou u toho od samotného počátku. Už šestým rokem je hlavním pořadatelem akce plzeňský spolek Dobroslav. (žr)

Odpracované hodiny opravdu nepočítám!

Životní ohlédnutí ornitologa Ing. Jiřího VLČKA

Nevím, zda se dá sdělit o mé životní dráze něco příliš zajímavého, ale zájem o přírodu, zejména o ptáky, mne provázel celý život. První knihu o nich, která mne nasměřovala k této fascinující skupině živočichů, jsem dostal od tety a mám ji dodnes. Je to krásně ilustrovaná publikace Ptáci od Dr. Josefa Jirsíka. Náklonnost k veškeré havěti, včetně té domácí, mne přivedla na střední veterinární školu do Českých Budějovic. Současně jsem četl odborné knihy a hltal veškeré informace o ptacím světě a velmi brzy jsem se stal členem České společnosti ornitologické (ČSO). Hned jak jsem byl plnoletý, jsem začal v roce 1978 kroužkovat ptáky. Bohužel vinou mé mladické nerozváženosti jsem se přes řadu pokusů nedostal na vysněnou veterinární medicínu a nastoupil jako terénní veterinární technik na klatovské veterinární správě. Souběžně s tím jsem se seznamoval s mnoha zajímavými lidmi z oboru ornitologie a začal se specializovat na výzkum jednotlivých druhů. S přicházejícími změnami politického systému jsem se od počátku s nadšením, a to až naivním, podílel na vzniku a činnosti strany Zelených v okrese Klatovy, kde jsem tehdy s rodinou žil a pracoval. Zároveň jsem se jako mnoho jiných vrhnul do soukromého podnikání, a to v oblasti biopotravin a racionální výživy. Po vzniku krajských úřadů jsem byl osloven tehdejšími vedoucími odboru životního prostředí Krajského úřadu v Plzni, abych se stal referentem oddělení ochrany přírody. Po krátkém váhání jsem tam nastoupil v roce 2003 a pracuji dodnes. Až v této době jsem vystudoval Českou zemědělskou univerzitu (ČZU) na nově vzniklé fakultě životního prostředí. Svou diplomovou práci jsem, jak jinak, věnoval výzkumu ptáků, konkrétně chřástala polního.

Vaše pracovní smlouva zněla: referent odboru životního prostředí. Jenže vaše činnost široce překračuje představy o práci běžného úředníka. Kolik práce se vám vejde do osmihodinové pracovní doby a kolik přetéká přes ní?

Jako pracovník ochrany přírody odboru životního prostředí mám na starosti všechny správní úkony týkající se zvláště chráněných druhů živočichů, péči o některá chráněná území a řadu dalších povinností. Od začátku jsem ale věděl, že legislativní ochrana přírody je málo účinná a bez propojení s praktickou ochranou je tato práce frustrující a bez velkého výsledku. Díky souběžným aktivitám, zejména v ČSO, jsem se začal zabývat konkrétní ochranou ptáků, ale také např. obojživelníků. Díky vstřícnosti a finančnímu zázemí zaměstnavatele se mi podařilo sestavit s kolegy několik drobných publikací o zvláště chráněných druzích živočichů Plzeňského kraje, či dlouhodobě realizovat např. záchranné transfery obojživelníků na řadě míst Plzeňského kraje. Při přípravě, či v samotném průběhu velkých projektů, jako byla satelitní telemetrie chřástala polního, nyní projekt záchrany sýčka obecného, ale též při dalších projektech přímo v terénu nelze počítat hodiny a sledovat pracovní dobu. Pouze vlastní úřední práci se snažím si nepřenašet domů, ale

ne vždy se mi to daří. Takže v pracovní době, kterou pravidelně přetahuji, musím stihnout vyřizovat přidělenou agendu a vše ostatní se snažím řešit často doma, či cestou vlakem do Plzně a zpět. V posledních letech přibyla k povinnostem také potřebná péče o pasoucí se velké kopytníky v přírodní rezervaci Janovský mokřad u Nýřan, kterou Plzeňský kraj z velké části vlastní. Takže odpracované hodiny opravdu nepočítám.

Je ale přece příjemné, je-li člověku povolání, práce i koníčkem...

Určitě bych lhal, kdybych tvrdil, že spoustu věcí, které mě baví, a považuji je za důležité pro zachování druhové rozmanitosti v krajině, dělám

sobem života, zároveň je obyvatelem kulturní krajiny a značně ohroženým druhem. Při vstupu do EU jsme přijali řadu legislativních i systémových opatření v zemědělství, včetně „nesystémových“ zemědělských dotací. Jednou z nich je též finanční podpora chřástala polního, který byl v EU již téměř vyhuben. Dalším podstatným důvodem byla skutečnost, že pokud se podaří plošná ochrana jeho teritorií, podpoří se rovněž diverzita dalších druhů obratlovců i bezobratlých na plochách, jež většinou trpí stále se zvyšující intenzitou zemědělství. Po řadě let systematického monitoringu a kroužkování jsem viděl, že se naše poznatky dále příliš neposunují. Díky mému kolegovi a vynikajícímu expertovi v telemetrii RNDr. Lubomíru Peškemu jsem se rozhodl pro projekt sledování chování chřástalů polních pomocí satelitních ultralehkých vysílaček dobýjených solárními panely instalovanými na zádech ptáků. Vedoucím partnerem byla po dobu tří let Výzkumná zoologická a botanická zahrada města Plzně, na projektu se podíleli také bavorští kolegové. Výstupy jsme poté prezentovali na celoevropské konferenci k výzkumu a ochraně chřástala polního. Za pomoci kolegů se mi ji podařilo uskutečnit v Plzni v roce 2017 za účasti odborníků z 16 zemí celé Evropy. Velkou odměnou byla pro mne také možnost prezentovat výsledky výzkumu v centrále RSPB v Edinburhu ve Skotsku, ale i jinde.

Od odborníků jsem nejednou slyšel, že to, co jste spolu s týmem, který se vám podařilo sestavit, o chřástalech zjistil a víte, by každý jiný proměnil v další titul za jménem. Proč vy ne?

Nebylo to pro mne prioritou, i když je pravdou, že jsem byl přijat na doktorandské studium na ČZU v Praze. Jenže jsem na něj nenastoupil a plně se věnoval práci v terénu. Při zaměstnání realizovat pravidelný systematický výzkum, znamenající mnoho dní i nocí v terénu, kvalitně studovat na univerzitě, a přitom dojíždět do zaměstnání, to jsem nedokázal zvládnout. Občas mě zamrzí, že jsem nevydržel a nevyzkoušel si např. vysokoškolskou pedagogickou činnost. Jenže práce v terénu je pro mne nejvíc.

Nyní jste se pustil s vervou vlastní spolu s dalšími odborníky a dobrovolníky do záchrany sýčka obecného. Znamená to, že chřástal polní už je mimo váš zájem?

To určitě ne, chřástal je můj oblíbený druh. Svě zkušenosti s jeho biologií a ochranou se snažím uplatňovat při spolupráci zejména se Správou NP a CHKO Šumava a aktuálně vedu v terénu též jednoho slovinského studenta přírodních věd z univerzity v Ljublaně. Mám stabilní tým přátel a zároveň zkušených zoologů, mimo jiné především z plzeňské zoologické zahrady. Ti mi pomáhají mnoho let s pravidelným výzkumem v rozsáhlé oblasti západočeského pohraničí. Výsledky se snažím každoročně převést do ochrany konkrétních ploch pro chřástala polního na Šumavě a ve Slavkovském lese. Vymezení správných ploch v krajině k ochraně

Foto Petr Jandlík

jen proto, že souvisí s mou pracovní náplní. Mám pocit, že je nutné dělat něco navíc a mám z toho občas i radost. Přestože úsilí často neodpovídá ve výsledku mým představám. Jinak bych zřejmě dávno pouhou práci úředníka nemohl dělat. O tom, jak zábavná, prospěšná a smysluplná je činnost úředníka ochrany přírody ve spleti stále se měnící legislativy a neochoty většinové společnosti přijmout nutnost změny v přístupu k přírodě bych nechtěl zrovna hovořit. Při zvyšujícím se počtu obyvatel planety i bohužel stále stoupající preferenci konzumu je to povolání a koníček často značně depresivní.

Více než desetiletí je vaše jméno spojeno s ochranou a pozorováním chování chřástala polního. Proč zrovna jeho? Ptáků vzácných a těch, kteří mizí z naší přírody je přece mnohem víc.

To je z mého pohledu velmi jednoduché a mám k tomu několik důvodů. Jde o druh, který je velice zajímavý svou biologií, skrytým až tajemným způ-

těchto ptáků jsem pomáhal rovněž německým kolegům v saském pohraničí.

A proč je to nově právě sýček obecný?

Jako další ornitologové sleduji i já bohužel v posledních letech rychlý úbytek ptáků zemědělské krajiny v ČR. O sýčkově to platí dvojnásob. Z mnoha set párů před zhruba 40 roky jsme se dostali pod stovku známých hnízdních párů v naší vlasti a k posledním čtyřem až šesti párům v Plzeňském kraji. Ze své pozice na krajském úřadu jsem zjistil, že se líhne v zajetí stále více mláďat sýčků a vlastně je nikdo nechce. Vypouštět je do přírody bez jakýchkoliv znalostí tohoto postupu a s vědomím možného negativního vlivu na zbytkovou populaci jsem povolovat nechtěl. Proto jsme se rozhodli s velkou podporou Petra Jandíka ze základní organizace Českého svazu ochránců přírody Společné Poříčí a vydatné pomoci kolegů ze Zoologické a botanické zahrady města Plzně pro pokus metodického a cíleného návratu odchovaných sýčků zpět do vhodných biotopů ve volné přírodě. Sýček je konzervativním druhem sovy, nerad se přizpůsobuje novým podmínkám urbanizovaného prostředí, byla to zkrátka velká výzva. Po dobrých zkušenostech s chřástalem jsme zkusili znovu monitoring postavit na telemetrickém sledování pomocí krátkovlnných vysílaček a nově i GPS satelitů. V současnosti jsme přizvali do mezinárodního projektu také dlouhodobé kolegy z Landesbund für Vogelschutz v Chamu a ČZU v Praze. Na počáteční vlastní projekt jsme navázali širokým mezinárodním projektem zahrnujícím ochranu divoké populace, repatriaci, výzkum a osvětovou činnost. Po sedmi letech nezměrného úsilí nám již v přírodě hnízdí divoce několik vypuštěných párů sýčků. Pokud se mne zeptáte, jestli existuje ještě nějaký důvod k výběru sýčka a chřástala, tak je to ještě ten, že jsou to noční, či soumravní druhy a v noci mám trochu volného času.

A jaké jsou vaše přístí, zejména ornitologické, plány?

Velmi rád bych postupně zpracoval stovky vlastních dat o biologii chřástalů polních, zejména o určování jejich věku, preferenci biotopů a dalších málo známých „zákoutích“ jejich biologie. Údajů získaných při vlastním monitoringu, odchycích a podrobném biometrickém měření za více než 15 let výzkumu mám plný počítač i skříň. Také bych rád ještě publikoval s Dr. Lubošem Peškem řadu výsledků z minulého projektu satelitní telemetrie, které čekají na zpracování v našich archivech. Dokud mi zdraví bude sloužit, chci se dále věnovat terénnímu monitoringu a ochraně jak chřástala polního, tak sýčka. U něho tajně sním, že se nám podaří stabilizovat jeho poslední mikropopulaci v Plzeňském kraji, na kterou navážeme nově vzniklou populaci na jižním Plzeňsku. Bez mých obětavých kolegů si to ale neumím představit. Rád bych se také nadále podílel na ochraně čápa bílého. Již více než 40 let kroužkují čápa na hnízdech díky vynikající spolupráci s Hasičským záchranným sborem v okrese Klatovy. Mimo přímou ornitologii se chci stále podílet na projektech nových mokřadů a vzniku i dalších biotopů, jež z naší krajiny rychle mizí. Člověk by si měl dávat plány, na něž stačí, takže doufám, že nepřeceňuji své schopnosti, které s věkem klesají. Mé motto vždy bylo, že život by měl být naplněn nejen užíváním vlastního blahobytu, ale něčím, co bude prospěšné pro okolí, v mém případě pro přírodu a snad i pro většinu lidí. To se snažím promítat též do práce v zastupitelstvu obce Kadov, kde působím již dlouhou řadu let. (rd)

Foto Kateřina Míšková

Krajta číslo 300

Chov krajt zelených v expozici Akva-tera má dlouhou a úspěšnou tradici spojenou s pravidelnými odchovy. Základem současné chovné skupiny jsou zvířata zabavená pašerákům mezi lety 2002 a 2004. Jelikož se jednalo převážně o zvířata z indonéského ostrova Aru (na němž mimochodem leží i typová lokalita krajty zelené), v dalším chovu se Zoo Plzeň věnuje téměř výhradně krajtám s aruánským původem. Historicky první odchov v plzeňské zoo se uskutečnil v roce 2006 a od té doby dochází k odchovu téměř každoročně, a to dokonce po několik generací.

Deset hádat vylíhlých letos 1. dubna jsou v mateřské linii dokonce třetí generaci plzeňského chovu (jejich matka i babička se vylíhly v Akva-tera, prababička pochází z konfiskátu). Výjimečné na nich je také to, že bylo touto snůškou překonáno 300 vylíhlých mláďat za dobu zdejšího chovu. Konkrétně i s dubnovými jde o 305 zelených krajt, respektive při vylíhnutí žlutých, neboť se na zelenou přebarvují až okolo prvého roku života.

Karel Kodejš

ČTVRT STOLETÍ UŽ ŽIJEME V TŘETÍM TISÍCILETÍ CO SE V ROCE 2000 ZAPSALO DO HISTORIE ZOOLOGICKÉ A BOTANICKÉ ZAHRADY MĚSTA PLZNĚ

Kniha 11 šťastných let mapující klíčové události zoologické a botanické zahrady od počátku nového století do konce jeho první dekády označuje za stěžejní událost roku 2000 vybudování nového moderního venkovního výběhu šimpanzů učenlivých. Slavnostně, za přítomnosti představitelů Plzně, prof. Zdeňka Veselovského a dalších hostů, byl otevřen 13. června. Byl bez mříží, pletiva, od návštěvníků ho odděloval jen dva metry široký a 1,8 m hluboký vodní příkop s elektrickým ohradníkem. Svým umístěním a velikostí 548 m² patří k jedněm z nejpovedenějších ve střední a východní Evropě, uvádí publikace.

Současně měla premiéru sousední expozice makaků lvích a navazující prezentace přírody Austrálie, Tasmánie a Nového Zélandu.

V průběhu prázdnin oživil šimpanzí výběh novými primáty dovezenými ze zoo ve Dvoře Králové a Krakově. Návštěvníci mají možnost spatřit namísto dvou původních šimpanzů pětičlennou skupinu tvořenou třemi samicemi a dvěma samci. S chovem šimpanzů začala plzeňská zoo v roce 1964, rok po přestěhování z Doudlevec na Lochotín. (rd)

Foto Jiří Šír

Ekzém může trápit i šimpanze

Ing. Kristýna Rothová, kurátorka

Pětileťá samička šimpanze učenlivého Caila se potýká již několik měsíců s dermatologickými obtížemi. Celé to začalo již v loňském roce na konci léta, kdy si chovatelé prvně začali všimnout míst, kde chybí srst či prosvitá kůže. Bohužel, jak se ukázalo, byl to pouze začátek velmi vážného atopického ekzému.

možná – zejména vzhledem k bezpečnosti chovatelů – byla zvolena léčba cyklosporiny, které by měly tlumit příznaky. Na ty však Caila měla velmi záhy negativní reakci neurologického typu (záškuby, tiky očí, apatie atp.). Léky jsme tedy okamžitě vysadili, což pro nás znamenalo vrátit se zpátky na začátek. Jako druhá možnost byla vybrána tzv. biologická léčba pomocí vakcín. Ty mají velmi dobrý efekt a vedlejší účinky jsou poměrově méně rizikové. Je ovšem nutné podotknout, že veškerá léčba vychází z lidské medicíny a být je odchylka v lidské a šimpanzí DNA minimální, je nutné zvážit, že na šimpanze nemusí vůbec účinkovat. Velmi těžké bylo rovněž rozhodnutí, zda vybrat právě tuto léčbu. Aplikace je totiž striktně doporučena do podkoží, což znamená zvíře uspat. Pravda, šimpanzi jsou velmi chytří a jistě by si injekci nechali píchnout. Ano, i toho je v tréninku šimpanzů možné dosáhnout. Jenže Caila je opravdu stále mládě, které trénuje jen dokud jí to baví a přináší příjemné vjemy. Například před měsícem jsme ji trénovali na pití z lahve, což umožňuje jednodušší podávání léků. Vize, že ji nejdříve naučíme na aplikaci injekcí a teprve potom začneme s léčbou, je aktuálně, kdy se stav její kůže horší, nereálná. Byť tomu řada lidí nevěří, šimpanz je opravdu velmi nebezpečné zvíře se silou několikanásobně větší, než jakou má člověk. Tudíž i Caila se svými dvaceti kilogramy může způsobit vážné zranění. (I když by to pravděpodobně bylo ve strachu a ne úmyslně.)

Tým chovatelů, veterinářů a zoologů tedy rozhodl o aplikaci v anestezii. A jelikož je dobré první dávky podat v několika týdenních rozestupech, byl zvolen následující postup: Úvodní dvě vakcíny budou aplikovány v rozmezí dvou týdnů, kdy Caila bude s matkou oddělena od skupiny. Během tréninku na toto oddělení jsme vymysleli verzi, která má z našeho pohledu pro všechny zmírnit stres z celé akce. Vymysleli jsme ke Caila a její matce Zedonje přidat ještě samici Zizwu. Je Zedonjina sestra a vazby mezi nimi jsou velmi silné. Zároveň plánujeme aplikaci Cailiných léků spojit s vytržením zubu Zizwě, které by bylo stejně časem nevyhnutelné. Tyto tři samice nebudou tudíž od poloviny dubna vidět v expoziční části, neboť jsou odděleny v zázemí.

Biologická léčba bohužel nepřináší okamžitý efekt a je dost možné, že její účinky budeme pozorovat až za několik měsíců. Stav Caily je ovšem opravdu vážný a další možnosti léčby se tenčí. Všichni děláme maximum proto, aby byla v pořádku nejen Caila, ale aby se opět navrátila pohoda do celé šimpanzí skupiny.

Sesterské trio odcestovalo do Belgie

Tři sestry Iva berberského Hakima, Habiba a Hayet narozené 9. srpna 2023 odjely dne 15. dubna 2025 do zoo v Belgii, kde se mají zapojit do dalšího chovu.

V plzeňské zoologické a botanické zahradě tak zůstala lvice Tamika (*1. července 2014 v Hannoveru) a její potomci – samci Ghazanfar (*9. května 2022 v Plzni) a Hassan (*9. srpna 2023 v Plzni). I pro ně oba je však plánován přesun do jiných zoo.

Po odjezdu obou samců je pro Tamiku předjednáván v Nizozemí nový, stejně starý partner s požadavkem na další rozmnožování.

Lvi berberští jsou v Plzni chováni od roku 2002, první tyto šelmy ovšem mohli návštěvníci vidět již ve staré zoo v letech 1939 a 1940. Od roku 2016 bylo po rodičích Mates, Tamika a Neyla odchováno 15 mláďat ze sedmi vrhů, některá z nich již mají v evropských chovech vlastní potomky. Lev berberský vymizel z přírody severní Afriky přibližně ve 40. letech 20. století, o tři dekády později se začal po zoo šířit z jedinců zachráněných v chovu marockého krále. (jv)

POLOVIČNÍ RADOST

Po radosti z jedenačtyřiceti nakladených vajec čtyřřadvacetiletou želvou obrovskou (IRIS 4/24) bohužel nenásledovala radost z malých želviček. Už pouhá snůška ale byla velkým chovatelským úspěchem. Vždyť reprodukce nebo pokusy o ni jsou u zvířat v lidské péči důkazem, že mají maximální péči, jsou v dobré tělesné kondici, nestrádají. Vznik nového života je složitý proces ovlivněný řadou faktorů. Ne všechny se dají v umělých chovech vyladit nebo ovlivnit. Teraristé mají např. ještě v živé paměti z doby, kdy plzeňská zoo chovala varany komodské, jak u nich docházelo k páření, ke snůšce vajec. Malý varan však nepřišel na svět jediný. Ukázalo se, že problémem je nejspíš nedostatek slunečního záření a tím i nedostatek vitamínu D. (rd)

Foto 2x Kateřina Misková

Na podzim k abscentující srsti přibýlo intenzivní drbání a škrábání, a tudíž bylo zřejmé, že Cailu kůže značně svědí. Po konzultaci s veterináři jsme nasadili základní léčbu. Jenže asi měsíc po vysazení léčby se problémy opět vrátily. Bylo proto nutné začít organizovat postup, jak realizovat diagnostické vyšetření. To se může jevit jako „jednoduché“, nicméně v případě pětiletého mláděte může nastat potřeba, aby nebyly narušeny vztahy ve skupině, uspat také matku. Přípravy tak zahrnovaly trénink na oddělení Caily i s matkou Zedonjou. Během deseti dnů se nám povedlo natrénovat vše podle představ.

Pro samotné vyšetření oslovili naši veterináři též humánní lékaře – dermatology a alergology, kteří byli přítomni též během uspání. Odebírala se krev, vzorky kůže, dělaly se testy na alergenů přímo na kůži a jiné nezbytné součásti vyšetření. Při té příležitosti jsme obě uspaná zvířata zvažili a Caila byl aplikován mikročip. Celý zákrok proběhl velmi dobře, stejně tak následné probuzení z anestezie a spojení se skupinou se obešlo bez problémů.

Výsledky většiny testů ukázaly na silný atopický ekzém. Ten pravděpodobně způsobuje velká citlivost na prachové roztoče. Vznikla tak potřeba upravit expozici a přilehlé chovatelské prostory, tak aby byly vhodnější zejména co se týče údržby. Jak jistě víte, lidé potýkající se s těmito problémy jsou nuceni častěji prát lůžkoviny, utírat prach, vytírat speciálními přípravky atp. Jelikož lokální léčba kůže není téměř

Na hodinu s chovatelem lektorem

Bazilišek zelený

Foto 2x Miroslav Novák

„Vítám vás v tropickém ráji ve středu města,“ osloví úvodem hlavní chovatel expozice Akva-tera Jiří Doxanský žákyně a žáky šesté třídy plzeňské 4. ZŠ. Nepřišli na běžnou prohlídku, ale na hodinový výukový program. A pokračuje: „Návštěvníci sem chodí již více jak šedesát let. Tak dlouhá už je zdejší tradice chovu studenokrevních živočichů, zpočátku především ryb. Dokáže mi někdo z vás říct nějaký další příklad? „Had,“ zazní první odpověď. Je samozřejmě správná. „Každý den tři hodiny před otevírání dobou leštíme skla, aby měli návštěvníci co nejlepší pohled do akvárií a terárií, tak, prosím, na ně nesahejte, neťukajte do nich, živočichové to nemají rádi.“ Po technické poznámce se chovatel pouští již do vlastního výkladu: „Čelně před vámi je nejstarší exemplář v celé zoo. Žije v ní už třiapadesát let, ale věk téhle jihoamerické sladkovodní želvy je, odhadujeme, kolem šedesáti let. Původně jsme ji prezentovali jako matamatu třísnitou, ale podrobným studiem jsme došli k závěru, že půjde spíše o příbuzný druh matamatu orinockou. Podíváte-li se do protějšího terária, spatříte želvu paprscitou z Madagaskaru. Ta je suchozemská a býložravá, zatímco matamata kráčí po dnu a spolkně občas nějakou menší rybu.“ Výklad přeruší první dotaz: „Jak je to s unikátností želvích krunýřů?“ „Je-li to dotaz na jedinečnost kresby na krunýři, tak ano, každý je unikátní, u žádné další želvy se neopakují. Je to proto také znak jejich identity. Protože jde v tomto případě o chráněný druh, v chovech má každý exemplář svoji zvíděcí občanku s fotkou, na níž je důležitá právě ta kresba. Některá vzácná zvířata jsou dokonce čipována.“ zazní odpověď.

Průvodce nasměruje pohled dětí na stěnu hned vedle pokladny. Zdejší malá galerie obojživelníků je novinkou a Jiří Doxanský se s ní rád pochlubí a je potěšen, že vznikla. „Představuje jednotlivé skupiny obojživelníků,“ pustí se do výkladu. „Skupinu bezocasých, tedy žáby, reprezentují listovnice nádherná, nejfotografovanější žába z Kosterky s červenými očima, pipa malá a sonorská ropuška. Ocasaté obojživelníky zastupuje červorec splývavý připomínající spíše červa než obojživelníka. A toto je, děti, pralesnička strašná, nejedovatější žába na světě. Jed neuro-

toxin vlastně tvoří z pozřeného jedovatého hmyzu, svoji účinnost si dokáže udržet až jeden rok. Indiáni jím natírají hroty šípů, je-li jím zasažena opice, umírá během vteřiny. Sama žabka má minimálně nepřítele, protože je odrazuje výstražným žlutým zbarvením. Výběrem druhů ukazujeme, že žáby nežijí jen ve vodě, ale také na listech, stromech jako třeba právě listovnice, ale dokonce i na poušti. I když samozřejmě poblíž nějaké oázy, protože obojživelníci se bez blízkosti vody neobejdou,“ zdůrazní lektor.

U mořských akvárií vysloví někdo nesmělou otázku – a to je tam skutečně slaná voda jako v moři? Dostane se mu odpovědi, že samozřejmě ano. Jinak by nefungovalo. Namíchat správný poměr vody a soli je docela alchymie. Dnes ale chod mořských akvárií dokážou moderní technologie, ovšem značně nákladné, udržovat tak, že se v nich živočichům a rostlinám nejen daří, ale některé se dokonce roz-

množují. I když obecně rozmnožování mořských ryb v umělých chovech je velmi omezené.

Přichází nejvíce vzrušující chvíle celého programu. Jiří Doxanský přináší hada a vybízí děti: „Říká se, že hadi jsou slizci. Co si myslíte vy?“ Okamžitě se k hadímu klubku natahuje nebojácně několik dětských rukou. Ale s odpovědí školáci poněkud váhají. Z asi pěti nesmělých odpovědí přece jen převažují ty správné: Ne, slizkou kůži nemají. Nastává představení hada: „Jedná se o kraitu královskou původem z afrického Gabunu, nejmenšího škrťáče mezi hady. Dožívá se kolem třiceti let, takže se řadí mezi dlouhověké hady. A jak probíhá příjem potravy? Přes útlé tělo si troufne i na dospěleho potkana. Mezi domorodci je proto oblíben, sdílí s nimi dokonce příbytky, chrání je před těmito nepříjemnými hlodavci, je to jakási místní kočka. Nevýhodou je pouze to, že mu takový potkan vystačí na celý měsíc. Jejich terarijní chovatelé tak mohou klidně odjet na měsíční dovolenou a hadu nebudou vůbec chybět. Přijímat poměrně velké sousto mu dovoluje jednak pohyb čelisti, ale především roztahující se žebra. A to jak při škrťácím úkonu, tak když už mrtvá kořist putuje jeho tělem. Zuby má poměrně ostré, jehlovité, ale těmi si jen uloveného tvora přidržuje,“ vysvětluje chovatel. „Ale abych nemluvil jen já, kdopak nám poví jakými smysly se had orientuje?“, vysloví další otázku pro všechny, ovšem nejbližší pravdě je jen jedna dívka. „Ano, orientuje se prostřednictvím pachových signálů. Proto také ten rozeklaný jazyk, aby nacytal pachových vjemů co nejvíce. A ještě jedno ústrojí je pro hady zásadní,“ doplní J. Doxanský. „Jsou to tak zvané tepločivné jamky. Velice přesně je upozorní, že na blízkou je něco živého, vyřazujícího tělesné teplo. Prostě příroda má své systémy propracované do detailu,“ uzavře před poděkováním za pozornost hlavní chovatel svůj výklad.

Po šestácti přichází třída sedmáků. Těm se pro změnu věnuje chovatel Ondřej Škach. Příští den je objednaná další šestá třída. Prostě návštěva Akva-tera s odborným výkladem je mezi školami oblíbená a je o ni značný zájem.

František Hykeš

LEV, CO MĚL SNAD RÁD LIDI

Prakticky ve všech regionálních médiích se koncem února objevila nečekaná, o to více smutná zpráva: V plzeňské zoo zemřel lev berberský Mates. Bylo mu 15 let. Ve středu 26. 2. se náhle výrazně zhoršil jeho zdravotní stav a opět se u něj projevil dřívější obtíž s dýcháním. Při čtvrtěční ranní kontrole se projevoval apaticky, veterinární lékař proto přistoupil k eutanázii. Následná pitva odhalila nevratné změny na jeho srdci a plících.

František Hykeš,
vedoucí
redaktor
časopisu IRIS

Mates se narodil v roce 2010 v Zoo Olomouc, v Plzni žil od léta 2012.

Jako dnes si vzpomínám, jak pravidelně po ránu doprovázel zaměstnance zahrady, ale i návštěvníky při jejich chůzi kolem výběhu. Prostě měl zřejmě rád lidi. Říkalo se, že olomoučtí ošetřovatelé k němu měli nadstandardní vztah. Když jsme ráno šli s fotografem před otevírací dobou do zahrady a Matysek byl venku, nechali jsme se jím několikrát doprovodit sem a tam. Evidentně si to užíval. Naposledy jsem ho viděl takto podobně se bavit někdy v říjnu loňského roku. Promenádu podél vodního příkopu přestal už dávno předvádět, ale tehdy obdobně zareagoval na pomalované služební auto. Zastavil jsem z boku expozice, odpovídal na nějaký dotaz návštěvníce. Když jsem chtěl pokračovat v jízdě, uviděl jsem lva upřeně hledícího na automobil. Byl jako zhypnotizovaný. Jak nehybně stál, přicházela za ním postupně další zvířata v té době devítičlenné lví smečce. A všechny oči rovněž upřeně hleděly stejným směrem jako on. Byla to podívaná, jaká se hned tak nevidí. Kdo mohl, také si ten výjev fotografoval. Po chvíli jsem se rozjel, lvi se rozutekli po výběhu, jen Mates zůstal a po druhé straně oplocení doprovázel auto. Nedalo mi to, otočil jsem se a jízdu zopakoval. Otočil se také. Několik užaslých rodin zatleskalo a rychle se pustily do zvěčnění toho okamžiku. Ale žádný spěch. Přibrazil jsem, zpomalil také. Zrychlil jsem, jeho krok se stal rovněž svižnějším. Jízdu se lvím doprovodem jsem zopakoval třikrát. Především kvůli návštěvníkům. Byli u vytržení. Kdepak bych si byl pomyslel, že hledím do jeho očí naposled.

Ale hlavně, že se netrápil.

To jeho předchůdce Vilík se k smrti protřpěl. Výrazně ho zlobily kyčle, chůze ho čím dál více zmáhala. Přes veškerou péči, a péči nákladnou, se stav nelepšil, naopak zhoršoval. Také mu bylo 18 let. Převeden na věk člověka, byl v hodně pokročilém seniorském věku...

Když se objevil v zoo dvouletý Mates, tehdejší kurátorka šelem nadepsala svůj článek do IRISu Král je mrtev, ať žije král. Miněn jím byl právě tehdy

dvouletý, hravý, zvědavý Mates. Dnes už je, žel také ve zvířecím nebi. Možná, že se už sešli. S pradědečkem Vilémem. Ano s jeho přímým předchůdcem v plzeňské lví expozici.

Ve svých mnohých potomcích je ovšem nesmrtelný. Nejdříve se dvěma, později s jednou samicí, zplodil celkem 15 mláďat. Devět z nich žije v osmi různých zoo ve čtyřech zemích Evropy. Někteří už dospěli a mají vlastní potomky.

Jeden ze lvů berberských, jimž už není dopřáno žít ve volné přírodě, ale jen v péči člověka, pomyslnou celkovou smečku v únoru opustil. Jako poddruh lva pustiného však přežívají a díky zoologickým zahradám a dalším chovům jejich zánik nehrozí. Takže alespoň jedna dobrá zpráva na závěr.

Foto Alena Palmer, Kateřina Misíková

Nakonec jsem názor změnil

Miroslav Volf,
člen výboru
Sdružení IRIS

Psal se rok 2003 a já chodil do 8. třídy 1. ZŠ v Plzni-Bolevci. Celé Velikonoce jsem tehdy strávil se spolužáky v zoologické a botanické zahradě.

Naše škola tam předváděla tradiční velikonoční zvyky. Moc se mi tam líbilo. A to natolik, že jsem začal pomáhat se svým kamarádem Danem Jedličkou i při dalších akcích. Pokud jsme byli osloveni, nevynechali jsme jedinou příležitost. Vždyť Velikonoce byly pro mne tak zásadní zážitkem, že jsem dva roky přemýšlel, jak upleteme nejdelší pomlázku v republice. V roce 2005 se hned na první pokus podařilo. Užili jsme si pozornosti televizních štábů, pomlázka byla zapsána s délkou 41,38 do české knihy rekordů a dlouho byla vy-

stavena na terase nad ubikací tygrů ussurijských. Chuť spolupracovat při akcích, občas vymyslet dokonce nějaké jejich zpestření a vylepšení, mi zůstala po dobu učení a neopustila ani po nástupu do zaměstnání. Když dosavadní fotograf Sdružení IRIS přestal mít na fotografování víkendových akcí čas, v sezóně byly i tři do měsíce, koupil jsem si fotoaparát a snažil se ho zastoupit. Ve fotografování jsem našel zálibu, a to natolik, že je ze mne dnes profesionální fotograf. Doprovodný program v zoo se mi stal nejen koníčkem, našel jsem v něm zalíbení, ale také mne výrazně zájmově a osobnostně obohacoval.

I přesto všechno, když se začalo uvažovat o tom, že ho bude napříště zoologická a botanická zahrada konat ve vlastní režii, bude jej připravovat sama, nikoliv prostřednictvím Sdružení IRIS, jsem tento záměr podporoval. Přece jen více než dvě dekády je hodně dlouhá doba, která program nutně poznamená rutinou, možná i trochu stereotypem v zajetých kolejkách. A každá změna obvykle přinese něco nového, jiného, svěžího, je tvůrčím oživením.

Poté, co se začalo vážně mluvit o tom, že Sdružení IRIS přenese od roku 2025 část akcí ze zoo, zejména environmentálně zaměřených, do Borského parku, byl jsem k nápadu zdrženlivý.

Jarní program mě však přesvědčil, že využití bohatých organizačních zkušeností a širokého potenciálu kolektivu dlouholetých spolupracovníků bylo správné a užitečné. Sice každý víkend se koná v Plzni řada nejrůznějších akcí, těch environmentálních však dlouhodobě minimum. Je dobře, že Sdružení IRIS tuto absenci trochu zmírňuje. Vlastními silami bychom to zvládali jen obtížně. Jsme proto rádi a vážíme si toho, že jsme našli maximální podporu u vedení městské části Plzeň 3, zejména u pana starosty Mgr. Davida Procházky a místostarosty pana Mgr. Pavla Šrámka. Skvělá je rovněž spolupráce s provozovatelem cukrárny, kavárny a pivnice Frikulínek, od loňského roku nové vstupní brány do Borského parku. Mimochodem, mají tu tak dobré zákusky, že po každé akci jich vezu domů krabici!

Věřím, že najdeme společnou řeč a pochopení rovněž u Správy veřejného statku města Plzně a společnými silami vybudujeme v Borském parku jedinečnou interaktivní rodinnou naučnou stezku, první svého druhu ve veřejném prostoru, a to nejen v Plzni.

Foto Lucie Jamborová

Zdravá krajina Plzeňského kraje

Voda v krajině – rychlý odtok dešťových vod, bleskové povodně, půdní eroze, nutnost zpomalení odtoku, zadržení vody v krajině, ochrana a obnova mokřadů, ochrana pramenišť, obnova a údržba zeleně. Stromořadí, pásy zeleně, solitérní výsadba. Ochrana biodiverzity. Podpora posilování stability krajiny. Taková byla hlavní témata III. ročníku krajské konference Zdravá krajina Plzeňského kraje konané v druhé polovině února.

Pracovníci pořádajícího Krajského úřadu Plzeňského kraje, odboru životního prostředí, přehledně představili problematiku, postup, přípravu a možnosti realizace nových projektů včetně financování. Toto téma doplnil a dále konkretizoval podporu projektů financovaných Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR její odborný pracovník ze Správy Chráněné krajinné oblasti Český les.

V dalších příspěvcích byly početnému auditoriu představeny konkrétní, realizované akce.

Starostka Bezděkova na Klatovsku přiblížila například řešení problematiky splachu půdy do zastavby vytvořením izolačních pásů zeleně. Zástupce Štěnovic na jižním Plzeňsku předložil informaci o problematice bleskových povodní a souvisejících situacích. Odborník Vojenských lesů a statků ČR představil konkrétní opatření ke zvýšení odolnosti lesních porostů při současných změnách klimatu zavedením přírodě blízkého výběrového způsobu hospodaření včetně obnovení potřebné retence vody v lesních porostech Brd. Se zajímavým postupem při realizaci stabilizujících prvků v krajině a tím i podpory biodiverzity prostřednictvím domluvených podmínek v pachtovních smlouvách vystoupil zástupce Biskupství plzeňského. Tradičně poutavý, profesionální příspěvek předložili pracovníci Národního parku Šumava. Do obnovy mokřadních biotopů, včetně pramenišť, se jim podařilo zapojit značné množství dobrovolníků. Jako varující informaci je v této souvislosti nutno připojit, že v ČR byly technickými zásahy do krajiny odstraněny plné dvě třetiny přirozených mokřadů.

Nejen tématu přítomnosti a vlivu bobra evropského v krajině se věnoval zástupce Záchrané stanice živočichů DESOP v Plzni. Představil soukromou přírodní rezervaci Kateřinský potok, v níž je bobra jedním z hlavních aktérů. V diskusi bylo ovšem poukázáno taktéž na možný negativní vliv tohoto chráněného živočicha v kulturní krajině.

Pro získání dalších informací či zapojení do konkrétních projektů je možno využít například www.zdravakrajina.cz a dotace.aopk.gov.cz/web/cz/standards-pece-o-prirodu-a-krajinu.

Text a foto Ing. Zbyněk Sevelka

Bobří požerky v nivě Vejprnického potoka v katastru obce Tlučná na severním Plzeňsku.

PROČ NOVÝ CYKLUS OTEVÍRÁ PRÁVĚ SMIL?

Program záchrany smilu písečného byl již v plzeňské botanické zahradě ukončen, přesto se sluší uvést jej jako první pokus o záchranu silně ohrožené rostliny. Při něm si mohl kolektiv zahradníků a botaniků poprvé vyzkoušet vytvoření vhodných podmínek pro namnožení a hlavně déletrvající udržení ne úplně jednoduše pěstovatelných ohrožených druhů naší flóry.

Smil písečný (*Helichrysum arenarium* (L.) Moench.) je nevelká rostlina z čeledi hvězdnicovitých. Typické jsou pro ni růžičky hustě bíle oděných listů a v období od července do konce léta také husté chocholíky drobných žlutých úborů, měnících se po odkvětu na chomáčky bíle ochmýřených semen. Jak její jméno napovídá, rostlina má v oblíbenosti snadno vysychající písčité půdy s menším množstvím humusu. Vyhovují jí proto váte pisky, skalnaté meze, okraje lesů a cest, či trávníky ovlivňované pastvou dobytka. Z tohoto výčtu je jasné, že biotopů vhodných pro úspěšný růst smilu písečného s ohledem na rozvoj lidského osídlení postupně ubývalo a ubývá.

Foto Jaroslav Vogeltanz

Areál rozšíření smilu písečného zahrnuje značnou část Evropy s dosahem až do střední Asie. Na našem území se v minulosti vyskytoval jen roztroušeně a dnes už je k vidění pouze vzácně. Shodou okolností byla nedaleko Plzně objevena asi nejzápadněji položená tuzemská lokalita s populací smilu. Jelikož ani toto místo nemělo jistou svou budoucnost, došlo pod dohledem Botanické společnosti k odebrání menšího množství rostlinného materiálu a jeho postupného namnožení v zázemí Zoologické a botanické zahrady města Plzně. Bohužel následná zpětná introdukce na původní lokalitu má mnoho úskalí a v případě tohoto druhu se přes veškeré úsilí nezdařila.

Každopádně tento první pokus přidal k dosavadní čistě estetické a vzdělávací úloze botanické zahrady nový úkol – záchranný. Ten nejde provádět živelně, vždy by měl probíhat pod dohledem zodpovědných osob, a hlavně zachraňovaný druh musí být kam vrátit. Jak si ukážeme příště, u dalších pokusů záchrany ohrožených druhů se to již částečně daří.

Radka Matulová

První odchov nestora kea

V roce 2024 nebylo zahníždění nestora kea úspěšné. Letos proto byla snůška preventivně odebrána k umělé inkubaci. Ze tří vajec se nakonec vylíhlo na konci první březnové dekády v inkubátoru jedno mládě. První dva dny strávilo v péči kurátora ptáků Mgr. Tomáše Peše. Třetí den bylo vráceno pod samici, která se o další odchov stará již sama. Chovatelé do hnízdění zasahují jen minimálně. Jednou denně malého nestora kontrolují a váží, aby měli přehled o jeho zdárném vývoji.

Dne 28. dubna vážil 990 g, což je hmotnost srovnatelná s hmotností dospělého jedince. Vše je tedy na dobré cestě, aby byl v plzeňské zoo odchován z vlastní snůšky první nestor kea.

(rz)

JEJÍ OBRANA JE NEPŘÍJEMNÁ

Po šestnácti letech se vrací plzeňská zoologická a botanická zahrada k chovu zoril malých. Tyto drobné africké šelmičky se zde vyskytovaly už mezi lety 2007 a 2009. Nikdy bohužel nedošlo k odchovu. V evropských zoo jsou obecně velmi vzácné. Chovány jsou pouze v pěti institucích – plzeňská zahrada je tedy šestá.

První zorila přicestovala v druhé polovině dubna z francouzské Zoo Biotropica a je to sameček. Společnost mu má dělat samička ze švýcarské Walter Zoo, což je aktuálně největší chovatel tohoto zvířete. Zorily budou prozatím obývat levou vstupní expozici v pavilonu noční Afriky. Jedná se o lasicovitě šelmičky příbuzné tchoříkům; pokud se cítí v ohrožení, útočí rovněž vystříkáním páchnoucí tekutiny.

(kr)

Samice v Plzni, samec na Kypru

Začátkem března se rozšířila kolekce zoborožců chovaných plzeňskou zoologickou a botanickou zahradou o vzácný přírůstek samice zoborožce světlehlavého. Získala ji z německého Weltvogelparku Walsrode. Tento velice vzácně chovaný druh středně velkého zoborožce se v přírodě vyskytuje pouze na Filipínách. Žije v nížinných lesích na třech ostrovech. Téměř šestnáctiletá samice se zabývá v Tropickém pavilonu, v expozici Filipíny. V evropských zoo žijí v současnosti pouze dva jedinci tohoto druhu. Samice v Plzni a samec v kyprské zoo Pafos.

(tp)

ASI NEJRŮZNĚJI ZBARVENÝ VAČNATEC

Kusu liščí je středně velký vačnatec o hmotnosti 1,5 až 4,5 kg. Vyskytuje se na velkém území Austrálie, v Tasmanii, vysazen byl na Novém Zélandu. Je asi nejběžnějším, ale zřejmě také nejrozmanitěji zbarveným vačnatcem Austrálie. Vybarvení může být v různých odstínech hnědé, běžní jsou i černí jedinci. Vyskytuje se zejména v deštných lesích, ale žije též na okrajích velkých měst jako Sydney nebo Melbourne. Je nočním zvířetem. Jako všežravec se živí hmyzem, ptáčími vejci a mláďaty, listím, výhonky, plody všeho druhu a vybírá i popelnice. Dožívá se 14–15 let. Je často loven pro svou kvalitní kůžešinu.

Každý rok rodí většinou jedno mládě, které se čtyři až pět měsíců zdržuje ve vaku matky, s kterou pak zůstává ještě několik měsíců.

V zoo patří k raritně chovaným druhům. V Evropě je k vidění jen v 15 zoo. V ČR je tento druh chován v zoo Brno, Děčín, Hluboká, Jihlava a Plzeň. V našich podmínkách se rodí mláďata v průběhu zimy, a tak tomu bylo v expozici u východu ze zoologické a botanické zahrady i letos.

Foto Kateřina Misíková

Gundi saharští mají mláďata

Vůbec poprvé v historii plzeňské zoo se narodila mláďata gundi saharských. Stalo se tak koncem února a již v prvních dnech života mohli návštěvníci dvojčata vidět v expozici naproti lvům berberským. Ta v loňském roce prošla renovací, která vytvořila vhodné podmínky pro jejich chov. Březost trvá zhruba 70 dní a mláďata se rodí osrstěná a vidoucí, schopna následovat matku.

Rodičovský pár dovezený v roce 2024 pochází ze Zoo Jihlava (samička) a Zoo Praha. Vzhledem k denní aktivitě zvířat je velká šance, že je návštěvníci během prohlídky zahrady uvidí.

(kr)

Věřme, že se jim bude u nás dařit

Na začátku druhé poloviny dubna dorazila do plzeňské zoo z pražské zoologické zahrady skupina pětičlenná skupina mar slaništních: chovný pár a tři odrostlá mláďata. Návštěvníci si mohou tyto zajímavé morčatovité hlodavce prohlédnout v expozici kosmanů zakrslých.

Mary slaništní jsou jihoameričtí hlodavci, kteří tvoří menší skupiny (většinou rodiny). Obývají travnatá území, jako je suchá křovinatá savana se sezonními řekami a jezery „chaco“.

Tento druh mary lze stále řadit mezi raritně chované. V Evropě jsou k vidění zhruba ve třiceti institucích. Dominantní postavení mezi nimi zaujímá pražská zoo, jež se již řadu let zaslouhuje o jejich chov a šíření do dalších zoo. Kurátorka chovu Ing. K. Rothová věří, že se bude marám v Plzni dařit a zoo se stane jejich úspěšným chovatelem.

(rz)

Zkušenost a štěstí

Na začátku února se objevil v expozici dlouhé roky věnované tarbíkům v pavilonu noční Afriky samec bécouna afrického dovezený z německé zoo ve Stuttgartu. Bécouni se již v minulosti v plzeňské zoo vyskytovali – nikdy však nedošlo k úspěšné reprodukci. Přislíbená samička z pražské zoo snad tuto smůlu prolomí. Chov těchto zajímavých zvířat je totiž poměrně náročný; i zkušený chovatelé potřebují vždy trochu štěstí. V Evropě se chovu tohoto druhu bécouna věnuje 37 institucí, a přestože je v nich celkem téměř stovka jedinců, pravidelné odchovy má jen několik z nich.

(kr)

Jarní premiéra

Matkou první letošní kobylky zebry bezhřívě narozené koncem března je zkušená šestnáctiletá Etosha, která se narodila v polské Vratislavi, a otcem šestiletý Haidar pocházející z Liberce. Pro něj je to vůbec první živě narozený potomek. Letošní mládě je pátým hříbětem tohoto poddruhu, který přišel na svět v Plzni. Zdejší zoo chová zebry bezhřívě teprve od roku 2020, kdy tento nejvzácnější poddruh zebry stepní nahradil běžnější zebry Chapmanovy. Současné stádo tvoří dvě dospělé kobylky, jejich dvě dvouleté dcery narozené v Plzni, hřebec a jarní mládě. Africký výběh obývají se stádem vodušek červených, pštrosy a perličkami kroupnatými.

V současné době žije v evropských zoologických zahradách pouze 39 jedinců zebry bezhřívě. (mp)

Bécoun africký, jak ho uvidíte v červeném osvětlení v pavilonu noční Afriky.

Foto IRIS Miroslav Volf

Foto Kateřina Míšková

PLODNÁ SKUPINA

Kapybary, největší žijící hlodavce o hmotnosti až 80 kg, chová plzeňská zoo od roku 1997. Rozsáhlý venkovní výběh v jihoamerické oblasti sdílí s nandu Darwinovými a lamami vikuña. První chovná skupina přivedla na svět sedm odchovaných mláďat, bilance u druhé – z roku 2019 je 25 narozených mláďat, z nichž 15 bylo odchováno. Prozatím poslední dvě malé kapybary se narodily letos 18. března. (rz)

Dlouhé čekání na mládě

Po několikaleté přestávce se narodilo mládě tamarinům sedlovým. Tento druh je pro plzeňskou zoo vlajkový a jeho chov je pro ni velmi důležitý. Aktuální chovný pár byl sestaven již na konci roku 2023, takže čekání na potomka bylo dlouhé.

Chovu tohoto druhu se aktuálně věnuje pouze hrstka zoologických zahrad (v ČR jen Plzeň, Hodonín a Dvůr). V Evropě dle dostupných informací je celkem pouze šest chovatelů. „Z tohoto důvodu se zaměřujeme také na hledání nových chovatelů a jsem velmi ráda, že zájem o tento druh projevil Zoo Jihlava, kde, jak doufáme, vznikne během letošního roku další chovný pár,“ objasňuje kurátorka Ing. Kristýna Rothová. (kr)

Našli v sobě zalíbení

Kosman zakrslý náleží k nejmenším primátům. Byl objeven v roce 1823 německým cestovatelem Baptistem von Spix a byl považován za mládě kosmana bělovouseho; za samostatný druh byl uznán až o několik desetiletí později. K objevu došlo v oblasti horní Amazonky nedaleko míst, kde se stýkají hranice Peru, Brazílie a Kolumbie. Typické je pro něj šplhání po stromech. Tělo dorůstá sotva 14–16 cm a jeho delší ocas měří od 15 do 20 cm. Hmotnost samců nepřesahuje 140 g a samic 120 g. Jsou to denní primáti, kteří tráví noci v dutinách stromů. Před predátory dokáží unikat až pětmetrovými skoky. Žijí v párech či malých rodinách do deseti jedinců. Vážně je ohrožuje tvrdé pronásledování lidmi.

Nově sestavený pár v plzeňské zoologické a botanické zahradě pochází z Rigy (samička) a z Jihlavy (sameček). Oba se velmi rychle szili. (rz)

K Teplé Vltavě za stulíkem malým

ZPlzně je to sem skoro tři hodiny jízdy autem, 396 km. Také jsme v údolí Teplé Vltavy, neda-
leko začátku lipenské vodní nádrže. Přes uvedenou vzdálenost jsou tato místa Zoologické a botanické zahrady města Plzně poměrně blízká. Proti toku řeky v Borových Ladech pomáhala v minulých letech v rámci Zoologického programu Národního parku Šumava vybudovat ptačí voliéru. V jejich záchranných kultivacích se nachází i jedna z nejvzácnějších rostlin vyskytující se v slepých ramenech Teplé Vltavy – stulík malý. Klíč ke květeně ČR k němu uvádí: jižní Čechy a jihozápadní Morava velmi vzácně.

Průvodkyní po Vltavském luhu nám bude RNDr. Iva Buřková, Ph.D. ze Správy Národního parku Šumava. Pro nás velká čest. Vždyť je šumavskou ikonou revitalizace stovek hektarů člověkem a jeho snahou vnucovat přírodě novou podobu poničených mokřadů. „Jako první prošlo revitalizací známé rašeliniště Soumarský most. Rovněž v údolí Teplé Vltavy. Dohromady se dokázalo vrátit do tras původních koryt 14 potoků a obnovit tři ze čtyř těžných rašelinišť: Z turisticky nejznámějších Soumarský most a Vlčí jámy,“ ohlédne se do minulosti Dr. Buřková. Do minulosti, která začíná v roce 1999. „Hodně nám pomohla,“ podotkne, „šest let trvající přeshraniční aktivita Život pro mokřady. V jejím průběhu se navrátilo do přírodě blízkého stavu 2 182 ha mokřadů, 35 km potoků a 28 prameništích oblastí.“ Samozřejmě kolektivní dílo. Samozřejmě podpora od vedení národního parku je zcela nezbytná a zásadní. Rozhodně nesmějí chybět finance. A jedná se o nemalé částky. Ale hybatelem, duší i srdcem, které pumpuje stále novou krev a nekončící zápal, je právě geobotanička I. Buřková.

„Sotva jsem začala mapovat rašeliniště, protože nějaká systematická inventarizace chyběla,“ vrátí se ještě jednou k začátkům, „rozčilovalo mě, co mokřadů je na Šumavě poškozených, v kolika nefunguje přirozený vodní systém. Spolehlivě vám to prozradí suchomilné kytky na místech, kde by měla růst mokřadní vegetace...“ Rozhodla se stav změnit. Začala přesvědčovat nadřízené i podřízené. Získávala je na svoji stranu argumentací i nadšením. Vítězila nad byrokracií, vžitými postupy. Už první výsledky jí dávaly za pravdu, posilovaly ji v přesvědčení, že se vydala správnou a nutnou cestou. Zároveň byly dobrou referencí pro další projekty.

Scházíme rozlehlou loukou, dříve zmeliorovaným polem, drenážní šachty jsou ještě patrné, pod Pěknou přímo ke slepým ramenům Vltavy. Tabule, že od konce louky začíná I. zóna NP Šumava, by nás měla zastavit. Máme pracovní výjimku. Pro veřejnost je však za hranici zóny vstup zakázán. Nemusí lítovat: Těžko přístupná divočina, téměř neproniknutelné porosty tavolníku vrbolistého. Právě jen zde a na jihozápadní Moravě je u nás považován za původní druh. Sotva se oteplí, navíc hejna dotěrných komárů. Přesto se do údolí Vltavy dá nahlédnout: Samozřejmě z lodi při povoleném splouvání řeky a z místních komunikací. Nejlépe z cesty k železniční zastávce Pěkná. Ač předcházelo letošním dlouhým zmrzlíkům několik letních dnů, listy stulíků na hladinu ještě nevyrazily. Dr. Buřková využije každý čtvereční metr příznivějšího

terénu, aby nám Vltavský luh postupně představila: „Je to velice pozoruhodné území, výjimečné i v rámci Střední Evropy. Níva je podobná těm ve Skandinávii. Ploché, hodně široké údolí vzniklo ve třetihorách, když se vrásnily Alpy. Řeka v něm meandruje v neuvěřitelných zátočinách.

Boreálnímu, tedy severskému, mrazivému charakteru místa odpovídá i zdejší flóra a fauna. Z přítomných živočichů je nejzajímavější tetřev obecný. Sedmdesát procent území tvoří rašeliniště. Také je Vltavský luh s šířkou 1,5 km a délkou 12 km nejrozsáhlejším údolním rašeliništěm v ČR. Současně je jednou z nejzachovalejších niv, i když ani j v minulosti neminulo částečné odvodnění. Rostlinnou biodiverzitu silně posiluje skutečnost, že je luh křížovatkou rostlin ze čtyř směrů: Severní se zasloužil především o rašeliništní vegetaci, k níž patří ostrice, kyhanka sivolistá, klikva bahenní, suchopýry. Východní sem přinesl například rozpuk jízlivý nebo na Šumavě ojedinělý rojovník bahenní. Ze západu připutoval naopak pletovec čtyřřadý, alpský charakter mají dřipatka horská či kamzičník rakouský. A tak se zde lze setkat s druhy, které jinde na Šumavě už nepotkáte. Jsou to třeba zmíněný rozpuk, bublinatka, stulík malý. Celkem asi třináct druhů,“ ukončí prezentaci Vltavského luhu geobotanička Iva Buřková.

Vlevo v pohledu od západu k východu rušná lipenská magistrála, a to ještě do sezóny zbývá nějaká doba, na protějším břehu řeky železniční trať a místní komunikace. Mezi nimi divočina, příroda nepopsatelné hodnoty. První zóna národního parku.

Ing. František Hykeš,
Ing. Zbyněk Sevelka

Foto František Hykeš, Petr Koutecký

NÁVRATY PŘED JARO

Kúnoru patří nejen svátek zamilovaných Valentýn, ale také Den lásky k zoborožcům. Prostě únor je přes svoji zimní nevlídnost láskyplným měsícem. K jeho symbolice se tentokrát připojili rovněž chovatelé...

Valentýn u aguti černohřbetých

K chovu jihoamerického hlodavce aguti černohřbetého se plzeňská zoo vrátila bezmála po deseti letech. První tato zvířata sem přišla v roce 2007 a mezi lety 2010 a 2015 se podařilo také odchovávat mláďata. Jelikož se jedná o raritnější druh aguti v zoologických zahradách (nejčastěji chovaný je aguti Azarův), padlo rozhodnutí se k jeho chovu opět vrátit.

Za nápadem stála změna druhové skladby ve velké voliérě nad pavilonem Amazonie, která byla vybrána jako jejich letní ubikace. Aguti tak měli vzhledem k pozemnímu způsobu života v ní obohatit novou ptačí kolekcí.

Aguti černohřbetý žije v tropických deštných lesích Jižní Ameriky, konkrétně v Brazílii, Bolívii a Paraguai. Jedná se o hlodavce s denní aktivitou, což je pro návštěvníka zoologické zahrady vždy vítaná vlastnost. Během dne se věnuje hledání potravy, již jsou listy, plody, semena a větvičky. Velmi ostrými zuby je schopen otevřít i tvrdé ořechy. V čase, kdy dozrává velké množství plodů, si dělá zásoby „na horší časy“. Těmito „spížírnami“ (zejména těmi zapomenutými) nevědomky rozšiřuje některé druhy rostlin.

Jde o velmi plaché zvíře, jehož primární strategií přežití je útek. Je ale také schopné „zastrašování“ postavením chlupů na hřbetě, čímž se opticky zvětšuje, nebo podupáváním zadními nohama a poštekáváním.

Aguti tvoří většinou monogamní páry na celý život. Dožívají se 10 až 15 let. Rodí jedno až dvě mláďata (častěji dvě), jež jsou tzv. nidifugní, což znamená, že jsou plně vyvinutými zmenšeninami rodičů, které jsou schopné téměř ihned po narození následovat. Březost trvá přibližně čtyři měsíce.

Do Zoologické a botanické zahrady města Plzně se aguti začali vracet na začátku roku 2024, kdy dorazil z lipské zoo první sameček Gunner (narozený v roce 2023). Jelikož je těchto zvířat v evropském chovu opravdu málo, na svou družku Jorinde (narozená v roce 2024) čekal bezmála rok. Ta přicestovala z téže zoo. Lipská zoologická zahrada je totiž aktuálně nejúspěšnějším chovatelem těchto jihoamerických hlodavců.

Ke spojení páru přistoupili chovatelé 14. února, na sv. Valentýna.

Ing. Kristýna Rothová

Foto 2x Kateřina Misíková

Jednou z šesti v Evropě

Koncem ledna dorazil do plzeňské zoologické zahrady ze Zoo Wrocław nový více jak půl roku starý samec zoborožce běloocasého Peso. V jeho domovině na ostrově Palawan je zranitelným druhem. Ohrožuje jej zejména ztráta přirozeného prostředí – nížinného pralesa – a lov pro maso i další chov. V lidské péči je vzácně chovaným druhem; kromě plzeňské zoo ho v Evropě chová pouze dalších pět.

Po aklimatizaci na nové prostředí byl 17. února spojen v Tropickém pavilonu se stávající osm a půl letou samicí. Symbolicky se tak stalo krátce po Dni lásky k zoborožcům (Love Hornbill Day), který připadá na 13. února.

V současnosti chová plzeňská zoologická zahrada čtyři druhy asijských zoborožců a africké toko rudozobé. Úspěšně množí zoborožce luzonské a opakovaně měla raritní odchovy u zoborožce celebeského. Již v roce 1976 oslavila tuzemský prvoodchov u afrického zoborožce černobílého.

(rú)

Od Valentýna k Velikonocům

První z doprovodných akcí letošního roku byla fotosoutěž pořádaná při příležitosti svátku všech zamilovaných. Trvala 14 dní, během nichž si zamilované páry mohly pořídit fotografii ve výjimečně vyzdobeném fotopointu ve tvaru srdce umístěném na vyhlídce u statku Lüftnerka. K zapojení do soutěže pak stačilo snímek s příslušným hashtagem nahrát na sociální síť. Návštěvníci si zároveň mohli projít tematickou stezkou.

Následovalo Masopustní veselí s bohatým programem. Oproti předchozím ročníkům se letos akce odehrála přímo v zoo. K veselí neodmyslitelně patří masky. Návštěvníci v kostýmech měli zvýhodněné vstupné a zároveň se mohli zapojit do soutěže o tu nejlepší. Akce probíhala téměř celé odpoledne. V restauracích byly nachystané masopustní dobroty, běžela soutěžní stezka a zároveň byla možnost zavítat do výtvarné dílny nebo využít malování na obličej. Nechybělo ani tradiční vyhánění paní Zimy Jaromilem a symbolické stínání líného papírového kohouta statkářem. Závěr patřil průvodu v čele s ponocným ke statku Lüftnerka, kde vystoupil folklorní soubor Jiskra.

Příchod jara přivítala sobotní akce na začátku dubna. Pro malé návštěvníky byla připravena stezka zaměřená hlavně na přírodovědné znalosti. Jednotlivá stanoviště nabízela například pohled mikroskopem do vodního světa, seznámení s ptáčími druhy a třeba i obyvatelské znaky zvířat. Nechyběla ani oblíbená lesní pedagogika, rybářský trenažér nebo výtvarná dílna. Návštěvníci se rovněž mohli dozvědět více o pelikánech při jejich výjimečném komentovaném krmení nebo vyrazit na speciální sokolnické ukázkou.

Velikonoční zoo nabízela interaktivní stezku o ceny, výtvarnou dílnu a tematické stanoviště. Návštěvníci si mohli vyzkoušet přiřazování snůšky vajec ke správným druhům, porovnávat peří nebo určovat konkrétní ptáčí druhy. Aby během velikonočních svátků zažila výjimečné dny také zvířata, nabídli jim ošetřovateli proutěné koule, pomlázky a přírodně nabarvená vejčka. Velikonoční nadílky se dočkala například šestice želv obrovských, guerézy, žirafy nebo třeba početná skupina mangust žiháných. Předávání nadílek často zpestřila též komentovaná krmení.

Ing. Ivana Jandová

MÁJOVĚ ROZKVELTLÁ ZOOLOGICKÁ ZAHRADA

V Den vítězství 8. května ožila Zoologická a botanická zahrada města Plzně jarní atmosférou a tematickou akcí Rozkvetlá zoo. Pro návštěvníky byla připravena botanická stezka. Sto deset účastníků provedla rozkvetlými kouty zahrady a představila zajímavé a často opomíjené rostliny z celého světa.

Zastavení byla rozmístěna mezi expozicemi a nabízela nejen informace, ale též otázky a zajímavosti. Návštěvníci se například dozvěděli o jihoamerickém dřívě, okrasném i léčivém keři, a o uncarině, tajemné rostlině z Madagaskaru; ta si vysloužila přezdívku „lidožravá“ – ač jde spíše o pověst než realitu.

Stezka ukázala, že zdejší prostředí je plné fascinujících příběhů, které stojí za objevování stejně jako zvířata. Za úspěšné absolvování stezky si každý účastník odnesl odměnu v podobě semínek rostlin přímo ze zoologické a botanické zahrady.

Následně byli vylosováni dva výherci dárkového balíčku a dva výherci tematické knihy.

A na závěr malá ochutnávka z jedné z otázek stezky: Víte, které zelenině se říká „špargl“ a právě teď má svou sezónu? (Správná odpověď: chřest lékařský.)

(tl)

EXPEDICE ZA POZNÁNÍM IRIS

RUB A LÍC MADAGASKARU

2. část

Text a foto **Tomáš Kment st.**

Povídání o cestách z dalekých zemí je pro člověka, který se tím běžně nezabývá, jak jsem při psaní zjistil, složité. Současně jsem si nebyl jist, zda jsem zážitky správně interpretoval. Opravdu snadno lze propadnout představě, že za těch pár dnů, kdy v zemi žijete, setkáváte se s jejím běžným životem, jste ji dostatečně poznali. Chtěl bych proto zdůraznit, že vám nabízím pohled náš, turistů, kteří cestovali Madagaskarem džípem a letadlem. Cesta vedla z východu na západ a na západě jsme ještě procestovali část ostrova při pobřeží. Prosím, buďte k mému vyprávění shovívaví.

Konečně jsme po prašných cestách dorazili do soukromého národního parku Kirindy. Říká se mu také les Kirindy. V průběhu roku se v něm střídají dvě období; od března do prosince období sucha a od prosince do března čas dešťů. My jsme zde byli v období sucha. Žije tu široká škála fauny i flóry. Od lemů až po gekony. Ptáci jsou zastoupeni 50 druhy, savci jedenácti. Vyskytuje se tam řada druhů nočních lemů. Včetně myšoka Madame Bertheové, což je nejmenší primát na světě. Les Kirindy je možná nejznámější jako jediná lokalita výskytu ohrožené skákavky obrovské. Ta dokáže skákat jako miniaturní klokán, ale je vidět též při chůzi po všech čtyřech končetinách. Domov tu má též jedinečný savec fosa madagaskarská – největší šelma Madagaskaru. Dospělý jedinec může měřit na délku 70 až 80 cm a dosahovat hmotnosti mezi 5,5 a 8,6 kg. Samci jsou obvykle větší. Zvířata mají krátkou, hladkou srst, která je nejčastěji rezavě hnědá až tmavohnědá. Tělo je svalnaté, štíhlé, s dlouhými končetinami a zatažitelnými drápy, což jim umožňuje lézt po stromech a skákat z větve na větev. Mají relativně malou hlavu s velkýma očima a krátkýma, zaoblenýma ušima. Fosy jsou velmi pohyblivé a obratné – to jim pomáhá při lovu lemů a jiné kořisti v hustých lesích. My jsme bohužel neměli to štěstí tohoto savce spatřit. Potkali jsme však tlupu lemura hnědočerného a pokusili se mu dát napít. V době sucha mají malou možnost získat vodu. Průvodce nám ukázal, jak tato plachá zvířata na vodu nalákat. Vezme te prázdnou ulitu šneka a naplní ji vodou ze

1

své lahve. Nechte ji v prstech a natáhnete ruku k zemi a čekáte. Po nějaké době se nejživnější a nejodvážnější jedinec přiblíží a napije se. Je to opravdu silný zážitek.

Madagaskar je, jak známo, domovem velkého počtu endemických druhů zvířat. Devadesát devět

procent známých madagaskarských obojživelníků a 95 procent plazů je endemických. V lese Kirindy žije přibližně 50 druhů plazů, z toho 11 druhů hadů a sedm druhů chameleonů. Tato vysoká míra endemičnosti je způsobena izolovaností ostrova.

Pokračování na straně 18.

Pokračování ze strany 17.

DOBRODRUŽSTVÍ ZVANÉ TRAJEKT

Další naše putování podél západního pobřeží směřovalo do Bekopaky, k jedinečnému přírodnímu útvaru Small a Big Tsingy. Cesta vedla vyprahlou krajinou podél suchého lesa a savany, několik vesnicemi a dále přes alej baobabů. Přejezd řeky Tsiribihina trajektem byl opravdu hlubokým zážitkem hodný dobrodružných cestovatelů. Také na něj nikdo z nás nezapomene. Na břehu řeky je vykopaná rýha tak, aby dosáhla z horního břehu k hladině řeky a byla dostatečně široká a sjízdná pro auta. Na břehu domorodci vytvoří z větví a klacků přístřešek pro cestující, aby při čekání nemuseli trávit čas v rozpáleném autě nebo, pokud přišli na zvířeti nebo pěšky, na slunci. Přijede ponton nazývaný trajekt, který je svařen a smontován z různých železných traverz a dřevěných trámů a na ně jsou naskládány dřevěné fošny. Trajektu velí místní boss a kapitán v jednom. Jeho pomocníci ukáží řidičům, jak správně najet, aby byl ponton vyvážený. Odváží provaz a vyplouvá se. Samotné plavidlo ale vůbec nevzbuzuje pocit, že by bylo schopno bezpečně převézt tolik aut na druhý břeh. Hurá, podařilo se!

Ještě jeden přívoz nás čekal. Na řece Manambolo. I tento trajekt byl opět vzrušujícím zážitkem. Hlídal ho totiž dva malgaští mladíci v maskáčích se samopalem kalašnikov. Budili docela respekt. Co od nich můžete čekat?! Sláva, vše dobře dopadlo a před námi byla Bekopaka. Cestu dlouhou 150 km jsme jeli celkem osm hodin. Byla opravdu neskutečná, prašná, děravá a nekonečná. V době dešťů jsou tyto „silnice“ prý totálně nesjízdné. Tato část Madagaskaru je pak klidně tři měsíce odříznuta od světa.

SKÁLY JAKO BŘITVA

Ubytovali jsme se v místním resortu pro cestovatele. Hned při přebírání klíčů od chatky jsme byli upozorněni, že elektrina se zapíná od 18 do 22 hodin a moskytiéry na postelích nejsou jen pro okrasu. V kanceláři jsme ráno dostali přiděleného jako průvodce staršího chlapíka samý sval a šlachy. Průvodcovství se prý věnuje 30 let.

Poznávání jsme zahájili projíždkou na kánoji z jednoho kusu kmene po řece Manambolo, jež pramení v Madagaskarské vysočině, asi 130 km západně od hlavního města Antananarivo. Voda má sytě červenooranžovou barvu způsobenou erodovanými sedimenty; převážně odlesněnou krajinou klesá k Mosambickému průlivu. V pohorí Malé Tsingy se nachází spousta krasových jeskyň. Navštívili jsme jeskyně s krápníkovou

výzdobou, které jsou domovem netopýrů. Změna barev vápencové horniny v podzemí je velmi překvapivá ④.

Odpoledne nás čekal výlet do skalního města Big Tsingy. Tsingy jsou krásové plošiny z původního zvednutého dna moře, v nichž povrchová a podzemní voda podemlela vyvýšeniny a vyhloubila do vápence jeskyně a pukliny. Na několika místech na západním Madagaskaru, ve středu parku a v přilehlé přírodní rezervaci, vytvořila spousty vertikálních a horizontálních erozních trhlin, čímž vznikly dramatické „lesy“ vápencových jehlic ⑤. Obě oblasti jsou pojmenovány právě podle nadpozemských skalních věží: Tsingy. Neopatrné přistání na těchto skalách ostrých jako břitva znamená zranění. Nehostinný terén dlouho poskytoval místní divoké zvíře ochranu před lidskými zásahy. Pro člověka je tato krajina hrozná.

Naopak lemur sífak, který se zde vyvinul, skáče mezi věžemi odvážně a hbitě. Jako cenné místo pro zachování biotopů lemuru a ptáků byla přírodní rezervace Tsingy zařazena na seznam světového dědictví UNESCO.

Výstup na vrcholy Big Tsingy není vůbec jednoduchý. Jde se sice po cestě z provazových a kovových žebříků a lávek – něco jako jsou v našich horách ferraty, ale v kombinaci s padesátistupňovým vedrem je to pořádný sportovní výkon. Vápencové útvary jsou šedočerné barvy. Pohlují teplo, ale současně ho vyzařují. Ve skalách je spousta otisků pravekých tvorů a rostlin. Najednou jednoduchá stezka

končí, na tělo si musíte přivázat kšandy s úvazem a hurá na hřebeny Big Tsingy. Ten pohled na špičaté vrcholky Tsingy za tu námahu a sportovní výkon stojí! Výhled do okolí je fascinující a nezapomenutelný. Špičky hor po celé délce a šířce se tyčí nad krajinou jako jehlice napíchané na podložku. Z toho pohledu jsem byl jako uhranutý. Nastal ale čas se vrátit. Na zpáteční cestě nás čekala padesátimetrová visutá lávka nad roklinou; pak už jen sestup zpět do výchozího tábora.

AVENUE OF THE BAOBABS

Do následujícího dne nás probudilo brzké vstávání (v šest hodin ráno). To abychom celý výlet zvládli do noci. Průvodcem je nám opět prašná cesta připomínající tankodrom, zdoláváme dva přívozy. Před námi je desetihodinové putování, kdy zpočátku toho není moc k vidění. Pouze pastevci, jeden místní pohřeb, zpusťšená krajina a místní vesnice. Potom ale začnou krajinu doprovázet majestátní baobaby.

Nejdříve jsme navštívili místo, kde roste světoznámý baobab Amoureux. Jedná se o dva pozoruhodné stromy baobabu *Adansonia za*. Při růstu se vzájemně pokřivily a jsou spletené. Podle legendy připomínají znemožněnou lásku mezi mladým mužem a ženou z nedaleké vesnice. Oba si museli vzít předem určeného partnera. Oni však snili o společném životě a dítěti. Požádali proto o pomoc svého boha. A ten je proměnil ve vzájemně se objímající baobaby a nyní v nich žijí jako jedno tělo, jak si vždy přáli ⑥.

Dále jsme pokračovali do míst, která jsou snad na všech fotografiích z Madagaskaru. Jedná se o světoznámou Avenue of the Baobabs. O alej baobabů Grandidierových lemující nepevněnou silnici č. 8 mezi Morondavou a Belon'i Tsiribihinou v oblasti Menabe na západě ostrova. Pozoruhodná krajina přitahuje cestovatele z celého světa a je jednou z nejnavštěvovanějších lokalit v regionu. Současně je centrem místních snah o ochranu přírody; v červenci 2007 jí příslušné ministerstvo udělilo dočasný status chráněného území, což je krok k tomu, aby se stala první madagaskarskou přírodní památkou. Jak celá alej vypadá? Podél 260 m dlouhého úseku silnice se nachází háj 20 až 25 baobabů *Adansonia grandidieri*. Další asi 25 stromů tohoto druhu roste na nedalekých loukách o ploše čtyři hektary. Vysoké jsou přibližně 30 m a staré až 2 800 let. Jsou dědictvím hustých tropických lesů, jež se zde kdysi nacházely.

STROMY NA CHŮDÁCH

Vrátili jsme se do Morondavy, kde nás následující den čekala projížďka místním šlapacím tuk tukem a návštěva tradiční rybářské vesnice Miandrivazo spojená s prohlídkou mangrovového porostu. Mangrovové lesy, nazývané také mangrovové bažiny, mangrovové houštiny nebo mangaly jsou produktivní mokřady, které se vyskytují v pobřežních přílivových zónách moří. Rostou hlavně v tropických a subtropických zeměpisných šířkách, protože mrazivým teplotám nedokážou odolávat. Dokážou ovšem žít ve slané vodě a na půdách s malým obsahem kyslíku. Existuje asi 80 různých druhů mangrovů. Mnohé se vyznačují hustou spleť podpěrných kořenů, díky nimž stromy vypadají, jako by stály na chůdách nad vodou. Tato spleť kořenů jim umožňuje zvládat příliv a odliv. Kořeny zpomalují pohyb přílivových vod a způsobují usazování sedimentů z vody a vytváření bahništěho dna. Mangrovové lesy stabilizují pobřeží, snižují erozi způsobenou bouřkovými přívaly, mořskými proudy, vlnami a přílivem. Kořenový systém je atraktivní pro ryby a další organismy hledající potravu a úkryt před predátory.

Návštěva rybářské vesnice byla spojena, jak jinak, s přítomností místních zvědavých dětí a věnováním drobných sladkostí a dárek. Obdivuji způsob, jak se o sebe dovedou postarat a jak jsou přítom stále usměvavé a dobrosrdečné. Otřesné životní podmínky a těžký život však vidíte všude okolo. Zároveň zaznamenáváte, jak si umí osvojit novou moderní techniku. Mobilní telefony jsou všudypřítomné. Před několika domky jsme viděli solární panel připojený k autobaterii a nabíjejší mobilní telefon nebo rádio. Snaha o využití slunce na energii dorazila i na Madagaskar!

OPRAVDOVÝ ŽIVOT NA MADAGASKARU

Jednu z našich zastávek při dvoudenní cestě zpět do metropole země Antananarivo (Tana) bylo město Antsirabe. Je třetím největším městem Madagaskaru. Je známé relativně chladným podnebím (stejně jako zbytek centrálního regionu) a průmyslem. Oblast charakterizuje četnost termálních pramenů v okolí a zemědělství: pěstování rýže, zeleniny a ovoce. Těží se zde různé polodrahokamy a ve městě je spousta dílen na jejich úpravu. Rovněž ale na produkci hedvábí z kukel bource morušového. Navštívili jsme manufaktury na zpracování polodrahokamů a rohů zebu. Ty se sušičkovávají na různé upomínkové předměty a věci denní potřeby.

Přenocovali jsme v lodgi (venkovském hotelu) Eden del la Tsiribinhia. Byli jsme zde spolu s pěti zaměstnanci úplně sami uprostřed savany. Přiznám se, nebylo to zrovna příjemné, když náš průvodce a řidič v jednom odbočil z hlavní cesty na polní cestu a tou jsme jeli asi 45 minut, než jsme dorazili k lodgi. Trochu jsme se obávali o naši bezpečnost, ale západ slunce nad savanou a má nejoblíbenější fotografie z Madagaskaru to vynahradily! Vznikla zcela náhodou při cestě z lodge zpět na hlavní silnici. Malgašský kluk na povozu se dvěma zebu jede savanou... ❶

Nazítíři při jízdě do Tany jsme viděli běžný život domorodců, žebrající děti u cesty o cokoli. Neskutečně rozbité silnice, které kdysi vybudovaly zahraniční společnosti, ale teď Malgaši nemají na opravy. Mikrobus vezoucí na střeše přivázaná zavazadla a také kozy. Střetávali jsme se na dnešní dobu s opravdu neuvěřitelnými životními podmínkami. Divíme se, že obyvatele nezajímá jakákoli ochrana přírody nebo čistota místa a okolí, kde žijí.

Asi 50 km před hlavním městem nás jako zázrakem obklopila romantická krajina s charakteristickými terasovitými poli s rýží. Některé pohledy jsou opravdu romantické a do katalogu. Co ale určitě není romantické, je život lidí, kteří se o tato pole starají. Ve většině případů na nich pracuje celá rodina včetně dětí a jejich zebu. Všichni se ale stále smějí a jsou veselí.

Dorazili jsme do hlavního města Tana. Těšili jsme se, jak si užijeme pět dní bílého písku, moře, korálového podmořského světa a luxusu hotelu v porovnání s tím, co jsme prožívali během 12 dní dobrodružného cestování po Madagaskaru. Využili jsme luxusu teplé hotelové sprchy, ručníků, postele a po dlouhé době si dali evropské jídlo. Co jsem ještě nezmínil, je zdejší zdravotní péče. Pro Evropana je těžko pochopitelná, pokud ji nezažije. Také jsme dostali doporučení, že pokud by se nám něco stalo a náš stav vyžadoval lékařskou péči, máme žádat o převoz na Mauritiis nebo do Jižní Afriky. Cestou do hotelu jsme měli místní hlavní nemocnici. Musím uznat, že průvodce a doporučení, která jsme dostali, měli pravdu.

Ráno jsme zabalili a průvodce nás odvezl mumrajem hlavního města na letiště, odkud jsme odletěli do madagaskarského ráje turistů na ostrově Nosy Be. Ano, byl to opravdu ráj pro turisty! Ten, kdo pozná Madagaskar pouze na základě těchto zážitků, zcela jistě tuto zemi nezažil na vlastní kůži a poznal jen její LÍČ!

V článku byly použity texty z bedekru vydavatelství BRADT edice č.13 Madagaskar, dále informace získané pomocí AI aplikace Copilot, informace převzaté z průvodce cestovní kanceláře Dovolená snů. Fotografie jsou z vlastní galerie autora článku.

ZNÁME SE?

Foto 2x Kateřina Mislíková

Aneb poznáváme zvířata zařazená v Evropském záchovném programu (EEP) a chovaná v plzeňské zoologické a botanické zahradě.

- 1 I takovou podobu může mít vlk. Rezavý, podobný lišce, vysoko-nohý. Znáte jeho druhové jméno? Napovíme: A/ liščí, B/ rezavý, C/ hřivnatý, D/ plavý?**
- 2 Na jakém kontinentě je doma?**
- 3 Ač všežravec, patří mezi: A/ šelmy psovitě, B/ kočkovitě, C/ je-li všežravec, nemůže být šelmou.**
- 4 Pokud bude zmínka o psu hřivnatém, bavíme se: A/ o jiném zvířeti, B/ totéž zvířeti?**
- 5 Je-li řeč o vlku, součástí fauny ČR se opět stal vlk obecný. Dlouhá léta ve zdejší přírodě chyběl, protože poslední jedinec byl zastřelen na Šumavě: A/ v 17. stol. B/ 1874, C/ 1900, D/ 1921?**
- 6 Na kterém snímku je vlk, jemuž je věnovaná dnešní soutěž: A/ levém, B/ pravém?**

Odpovědi zasílejte na adresu: hykes@plzen.eu, (nezapomeňte uvést poštovní adresu) nebo: ZOO a BZ m. Plzně Pod Vinicemi 9 301 00 Plzeň a těšte se v případě správných odpovědí a štěstí při losování na zajímavé ceny spojené s přírodou!

Výherci z 4. čísla časopisu IRIS, ročník 2024 (opět vyhrává pětice vylosovaných): Ing. Radek Čermák, Plzeň; Hana Hrnčířová, Cheb; Alena Krňoulová, Žákavá; Alena Rousová, Dobříč; Vojtěch Červinka, Nová Role.

Správné odpovědi na soutěžní otázky z 4. čísla IRISu 2024: 1/ gibbon je primát; 2/ jeho hlavním charakteristickým rysem je pronikavý melodický zpěv; 3/ tváří současné ochranné kampaně EAZA je proto, že žije ve Vietnamu, na který je zaměřena; 4/ při dlouhých skocích dokáže překonat vzdálenost i větší než sedm metrů; 5/ zemi lemuru je Madagaskar; 6/ gibbona bělolícího zobrazuje první fotografie.

Všem výhercům blahopřejeme!

LÍBÍ SE SOUTĚŽ I VÝHRY!

Ráda bych Vám poděkovala za zaslání výhry – knížky a pexesa. Knička Expedice za poznáním je naprosto úchvatná a skvěle se čte. A ty fotky! Děkuji Vám.

Michaela Hanušová, Vochov

Cena za výhru v soutěži nám dorazila a udělala nám oběma, mně i dceři, velkou radost. Chtěl bych vám touto cestou poděkovat a popřát hodně zdaru do další práce, které si velice vážíme.

Martin a Sára Janiurkovi, Domažlice

Dovolíte-li, rád bych Vám upřímně poděkoval za zaslání výhry! Nemohli jste mi udělat větší radost, publikace Skvosty přírody je krásná. Přiznám se, že jsem právě po ní dlouho toužil. Když jsem dnes zásilku převzal a objevil v ní tuto knihu, měl jsem velkou radost! Jsem tedy moc rád, že jsem díky soutěži publikaci získal a těším se, jak si ji po večerech prohlédnu a pročtu. Pexesem potěším drobtinu v rodině a budeme na Vás všichni s vděkem vzpomínat.

Jaromír Klimeš, Plzeň

Návštěvnícký servis

ZOOLOGICKÁ A BOTANICKÁ ZAHRADA MĚSTA PLZNĚ

Otevřeno denně březen – říjen: 8 – 19 hod. (pokladny do 18 hod.)

listopad – únor: 9 – 17 hod. (pokladny do 16,30 hod.)

Vstupné: dospělí 220 Kč, zlevněné 160 Kč.

Rodinné vstupné: dva dospělí + dvě děti 720 Kč.

Dva dospělí + tři děti 850 Kč.

Děti do tří let vstup zdarma.

Parkoviště 100 Kč (osobní auto), 150 Kč (autobusy).

Dinopark je v období listopad až březen uzavřen.

Roční permanentky Zoo a BZ – rodinná

(dva dospělí + dvě děti po dovršení věku 3 let) 3 000 Kč,

(dva dospělí + tři děti 3 200 Kč)

V pondělí senioři nad 60 let v Zoo a BZ 30 % sleva!

Psi do Zoo a BZ přístup nemají!

Akva-tera Palackého ul. č. 5

Denně od 10 do 19 hod., vstupné: dospělí 70 Kč, zlevněné 50 Kč.

Poslední vstup v 18,30 hod.

Pro opakované návštěvy Zoo a BZ

i Akva-tera využijte výhodných permanentek!

Podrobný ceník najdete na webových stránkách zahrady.

Zoologická a botanická zahrada města Plzně

Pod Vinicemi 9, 301 00 Plzeň, tel.: 378 038 325

<http://www.zooplzen.cz> e-mail: zoo@plzen.eu

Facebook: Zoo Plzeň

Vodárna **Plzeň**

Máme stejné cíle, respekt k přírodě a její ochranu.

Plzeňská vodárna a Zoo Plzeň,
to je partnerství založené na křišťálově
čisté vodě. Tak čisté, že ji může pít každý.

VODÁRNA PLZEŇ a.s. – Hlavní partner Zoo Plzeň

Skvělá voda každý den

www.vodarna.cz

Jak získat časopis Iris

Časopis si je možno předplatit formou úhrady poštovního. Poplatek za posílání čtyř čísel činí 200 Kč. Pokud si chcete čtvrtletník IRIS předplatit, kontaktujte nás na e-mailu: zoo@plzen.eu, nebo na telefonu: **378 038 303**, případně poštou na adrese: **Zoo a BZ Plzeň, Pod Vinicemi 9, 301 00 Plzeň.**

Bezplatně lze časopis získat v jeho distribučních místech:

V **Plzni** na adrese vydavatele, v Akva-tera v Palackého ul. 5 a dále na radnici, v městském informačním centru na nám. Republiky, v podatelně Krajského úřadu Plzeňského kraje, v Národním pedagogickém institutu ČR v Čermákově ul. 18, ve Studijní a vědecké knihovně PK a na obvodních úřadech Plzeň 1 až 4. V **Karlovy Varych** na Krajském úřadu Karlovarského kraje, magistrátu města, v Národním pedagogickém institutu ČR v Západní 15 a ve Stanici mladých přírodovědců ve Staré Roli. V **Čechu** v Domě dětí a mládeže Sova.

Časopis lze získat také ve většině střediskových knihoven v Plzeňském a Karlovarském kraji a dále v informačních centrech v Klatovech, Rokycanech, Stříbře a Rožmitále pod Tř., v Muzeu Českého lesa v Tachově, v sídle Svazku obcí Blatenska v ul. Na Tržišti/Spálená a na odboru životního prostředí MěÚ Strakonice v ulici Na Stráži.

ZOOTRHY 2025

9 – 12 hodin, areál bývalé plzeňské papírny,
Zahradní 173/2

21. 6., 2. 8., 13. 9., 18. 10., 15. 11., 13. 12.

Prodej, nákup a výměna terarijních živočichů, exotických rostlin, krmiv, chovatelských potřeb a literatury. Jejich přejímka od 6 do 9 hod.

Cena stolu 200 Kč. Bezplatná veterinární poradna.

Rezervace: 777578 676. Pořadatel burzy si vyhrazuje právo změnit
v případě nutnosti termín nebo místo konání Zootrhů Plzeň.

Sledujte proto www.zootrhy.wz.cz

šmuccler
Borská 59, Plzeň

Užitkové vozy

SKODA

Since 1924

SKODA Plus

Das WeltAuto.
Provozené opět vozy

Hyundai Promise
Provozené Ojeté Vozidla

šmuccler
ojete vozy

JSME HRDÝM PARTNEREM

#SmucclerPodporuje